

Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion

Dnr U2013/3681/GV, U2013/5566/S U2013/3413/GV

Härmed redovisas *Uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion* givet i särskild ordning för budgetåret 2013 samt användningen av statsbidrag i enlighet med förordningen (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan.

Sammanfattning

I delredovisningen som lämnades i oktober 2013 beskrevs hur Skolverket avser att genomföra deluppdrag 1 – *Kartläggning och uppföljning av utbildning på yrkesintroduktion* samt deluppdrag 2 – *Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd*. I denna redovisning ges ytterligare preciseringsar av arbetet med dessa två deluppdrag. Vidare redogör Skolverket för resultat av samråd och övervägande i arbetet med deluppdrag 3 – *Dokumentation av yrkeskunskaper*. I denna redovisning beskriver Skolverket även användningen av statsbidrag i enlighet med förordningen (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan.

Skolverket har i oktober 2013 publicerat en rapport över elever på program och programtyp. Rapporten inkluderar även en analys av i hur stor omfattning eleverna på yrkesintroduktion bytte program, började om respektive gjorde avbrott eller studieuppehåll. För närvarande genomför Skolverket en enkätstudie av yrkesintroduktion och andra introduktionsprogram samt en analys av de inkomna ansökningarna om statsbidrag.

Skolverket gör bedömningen att det även finns behov att göra fördjupade fallstudier både när det gäller kartläggningen av utbildning och uppföljning av elevernas övergång till yrkesprogram eller etablering på arbetsmarknaden. Till exempel för att få en bild av individanpassningen av utbildningen och för att identifiera framgångsfaktorer eller modeller som bidrar till att underlätta elevernas etablering på arbetsmarknaden.

Som ett led i arbetet med att utveckla yrkesintroduktion av varierande längd har Skolverket samrått med de nationella programråden för yrkesprogrammen. Förekomst av påbyggbara steg och möjliga arbetsuppgifter för elever som har gått yrkesintroduktion har diskuterats. Flera nationella programråd menar att frågan bör behandlas lokalt inom till exempel lokala programråd eller yrkesnämnder och utifrån individens förutsättningar. Några av programråden har dock identifierat möj-

liga arbetsuppgifter såsom till exempel trädgårdsskötsel, beskärning och plattsättning, som i varierande utsträckning kan fungera som tidiga steg som sedan kan byggas på med ytterligare utbildning och arbetserfarenhet. Trädgårdsbranschen erbjuder olika slag av certifikat som till exempel kan användas i detta sammanhang.

Skolverket arbetar för närvarande med att färdigställa ett stödmaterial för dokumentation av yrkeskunskaper. I arbetet har Skolverket övervägt vad som ska eller bör beskrivas i ett gymnasieintyg och hur dessa kunskaper kan formuleras.

Skolverket menar att gymnasieintyget bör innehålla en beskrivning av elevens kunskaper och förmågor som sammanfattar resultatet av hela utbildningen på yrkesintroduktion. I gymnasieintyget bör även genomförda delar av kurser samt uppgifter om omfattningen av praktiken eller det arbetsplatsförlagda lärandet redovisas. Skolverket menar att omdömen och uppgifter om till exempel elevens uppträdande i gymnasieintyget inte är förenliga med skollagens krav på utbildningens utformning och läroplanens skrivningar om skolans värdegrund och uppgifter. Skolverket anser därför att dokumentation av sociala kompetenser inte ska förekomma i gymnasieintygen.

Under hösten 2013 har skolhuvudmän getts möjlighet att ansöka om statsbidrag för att utveckla kvaliteten i yrkesintroduktion. Skolverket har vid ansökningsomgångens slut den 4 november 2013 tagit emot ansökningar om sammanlagt 47 944 472 kronor. Totalt har 67 huvudmän, varav 61 kommunala och 6 enskilda, beviljats statsbidrag. Med anledning av det stora söktrycket har Skolverket betalat ut 27 751 129 kronor för 76 olika utvecklingsinsatser.

Dessa lokala utvecklingsprojekt kommer att ske parallellt med de nationella insatserna. Skolverket menar att det är viktigt att inom uppdraget om utveckling av yrkesintroduktion finna former för att både stödja de lokala insatserna och ta tillvara och sprida erfarenheterna från projekten.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

Cristina Pontis
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har, Kjell Hedwall, Anna Hellstadius, Annette Lilliestierna, Eva Lindgren, Staffan Lundh, Erik Nilsson, Jonas Nordström samt Helen Ångmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
1. Inledning.....	4
2. Kartläggning och uppföljning av utbildning på yrkesintroduktion.....	4
2.1 Kartläggning av utbildningen på yrkesintroduktion.....	5
2.2 Övergång till yrkesprogram	6
2.3 Uppföljning av etablering på arbetsmarknad	7
3. Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd.....	7
3.1 Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd.....	7
3.2 Stöd för utveckling av kvalitet i yrkesintroduktion	8
4. Dokumentation av yrkeskunskaper	9
4.1 Samråd och tidigare erfarenheter.....	10
4.2 Skolverkets övervägande.....	11
4.3 Revidering av föreskrift.....	14
4.4 Stöd för dokumentation av yrkeskunskaper.....	14
4.5 Implementering av stödmaterial och reviderad föreskrift.....	15
5. Statsbidrag om stöd för utveckling av kvaliteten inom yrkesintroduktion	15
5.1 Övervägande vid bedömning av ansökningar.....	16
5.2 Översikt över inkomna ansökningar och beviljat bidrag	17
6. Bilagor.....	19

1. Inledning

Yrkesintroduktion infördes i och med gymnasieskolans reform 2011 som ett av fem introduktionsprogram. Programmet riktar sig till elever som inte är behöriga till ett nationellt program och syftar till att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram.

Skolverket har fått i uppdrag (U2013/3681/GV) att genomföra insatser för att bidra till utveckling av kvaliteten i introduktionsprogrammet yrkesintroduktion i gymnasieskolan. Uppdraget innebär bland annat kartläggning och uppföljning av utbildningen på yrkesintroduktion, utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd samt dokumentation av yrkeskunskaper. Uppdraget pågår mellan 2013 och 2016 och ska redovisas årligen till regeringen i anslutning till årsredovisningen.

I delredovisningen som lämnades i oktober 2013 beskrevs hur Skolverket avser att genomföra deluppdrag 1 – *Kartläggning och uppföljning av utbildning på yrkesintroduktion* samt deluppdrag 2 – *Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd*.¹ I denna redovisning ges ytterligare preciseringar av arbetet med dessa två deluppdrag. Vidare redogör Skolverket för resultat av samråd och övervägande i arbetet med deluppdrag 3 – *Dokumentation av yrkeskunskaper*.

Regeringen har även beslutat om förordning (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan som innebär att statsbidrag får lämnas till skolhuvudmän inom gymnasieskolan som avser att utveckla kvaliteten inom yrkesintroduktion. Skolverket ska i samband med sin årsredovisning lämna en redovisning av hur bidraget har använts.

Regeringen har aviserat att det kommer att finnas möjlighet för skolhuvudmän att ansöka om statsbidrag under hela perioden som ovanstående uppdrag pågår, d.v.s. mellan 2013 och 2016. Dessa lokala utvecklingsprojekt kommer att ske parallellt med de nationella insatserna. Skolverket menar att det är viktigt att inom uppdraget om utveckling av yrkesintroduktion finna former för att både stödja de lokala insatserna och ta tillvara och sprida erfarenheterna från projekten. I denna redovisning beskriver därför Skolverket även användningen av statsbidrag i enlighet med förordningen (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan.

2. Kartläggning och uppföljning av utbildning på yrkesintroduktion

Inom ramen för deluppdrag 1, *Kartläggning och uppföljning av utbildning på yrkesintroduktion*, ska Skolverket kartlägga och redovisa den utbildning som olika skolhuvudmän erbjuder inom yrkesintroduktion. Redovisningen ska bland annat inkludera information om vilka sökbara utbildningar som erbjuds och i vilken mån praktik eller arbetsplatsförlagt lärande ges inom ramen för utbildningen. Vidare ska det framgå av redovisningen hur det lokala arbetslivet har involverats i utbildningen samt i vilken grad utbildningarna har individanpassats. Uppdraget innebär också att

---

¹ Delredovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, Skolverket 2013 (Dnr 2013:540)

Skolverket löpande ska följa upp resultatet av utbildningen på yrkesintroduktion, bl.a. vad avser elevernas etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier på yrkesprogram.

Under 2014 kommer Skolverkets arbete att fokusera på kartläggningen av utbildningen samt att fastställa metoderna för uppföljningen som kommer att genomföras under 2015.

2.1 Kartläggning av utbildningen på yrkesintroduktion

Skolverket gör bedömningen att det finns behov att göra både kvantitativa och mer fördjupade kvalitativa fallstudier. Skolverket menar att en större kvantitativ undersökning kan bidra till att ge en nationell bild av innehållet i och längden på yrkesintroduktion, både när det gäller de sökbara och de individuellt utformade utbildningarna.

Under våren 2014 genomför Skolverket följande kartläggningsinsatser:

Enkätstudie av yrkesintroduktion och andra introduktionsprogram.

Även om andra introduktionsprogram delvis har andra syften än yrkesintroduktion har flera av dessa program utmaningar som är gemensamma. Detta gäller till exempel individanpassningen, former för övergång till nationella program samt etablering på arbetsmarknaden. Skolverket kommer därför att genomföra en bredare enkätstudie som inte enbart inkluderar yrkesintroduktion utan även andra introduktionsprogram. Enkäten kommer bland annat att inkludera frågor om omfattningen av apl eller praktik inom yrkesintroduktion samt om sökbara utbildningar. Studien kommer även att ingå i Skolverkets pågående uppdrag om att följa upp och analysera den reformerade gymnasieskolan, Gy 2011².

Analys av informationen i de inkomna ansökningarna om statsbidrag.

I första ansökningsomgången för statsbidrag för utveckling av yrkesintroduktion inkom ansökningar från 92 huvudmän (se även avsnitt 5 nedan). I ansökan har huvudmännen bland annat beskrivit hur yrkesintroduktion bedrivs idag. Syftet med att analysera statsbidragsansökningarna är att få en bild av hur utbildningen på yrkesintroduktion ser ut bland annat när det gäller samverkan med arbetslivet och upplägg av arbetsplatsförlagt lärande (apl) eller praktik. Då den pågående analysen baseras på de skolhuvudmän som aktivt har valt att lämna in en ansökan kan den inte göra anspråk på att vara representativ för hela landet men kan bidra till att identifiera lärandeexempel och utvecklingsområden.

Genom dessa kartläggningsinsatser kan exempel på sökbara utbildningar identifieras och användas i arbetet med att fram exempel på yrkesintroduktion av varierande längd. Skolverket bedömer att ytterligare studier är aktuella att genomföra för att bland annat få en fördjupad bild av hur det lokala arbetslivet involveras i utbildningen och i vilken grad utbildningen har individanpassats.

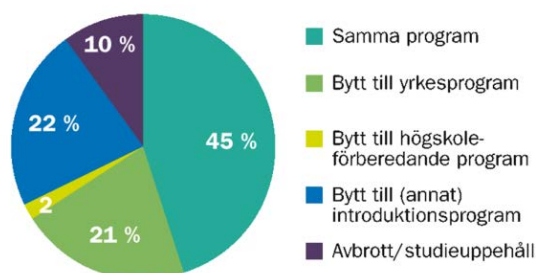
---

² Regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Statens skolverk, U2013/2908/S (uppdrag 23).

2.2 Övergång till yrkesprogram

Skolverket publicerade i oktober 2013 en rapport över elever på program och programtyp i den reformerade gymnasieskolan, Gy 2011.³ Rapporten inkluderar även en analys av i hur stor omfattning nybörjareleverna 2011 bytte program, började om respektive gjorde avbrott eller studieuppehåll efter ett år. Som framgår av diagram 2.1 gick en stor andel av eleverna kvar inom yrkesintroduktion medan 21 procent hade bytt till ett yrkesprogram. Skolinspektionens granskning av introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ visar att elever som får möjlighet att läsa yrkesämnen tillsammans med elever på de nationella programmen upplever det som mycket stimulerande och motiverande.⁴ Utan att känna till elevernas individuella studieplaner och syfte med utbildningen är det svårt att värdera siffrorna över programbyten. Det är inte heller möjligt att utifrån tillgänglig data veta om de elever som har avbrutit sin utbildning arbetar eller ej.

Diagram 2.1. Andel (procent) nybörjare i årskurs 1 hösten 2011 som efter ett år gick kvar på yrkesintroduktion, hade bytt program respektive gjort avbrott/studieuppehåll. Observera att det inte framgår av uppföljningen om elever som har gjort ett avbrott arbetar eller ej.

Skolverket kommer även fortsättningsvis att löpande följa upp programbyten och avbrott från introduktionsprogrammen, inklusive yrkesintroduktion. Även när det gäller uppföljningen av elevernas övergång till yrkesprogram avser Skolverket att genomföra en eller flera fallstudier. Då Skolinspektionens granskning är begränsad till ett fåtal skolhuvudmän och elever kan det till exempel finnas skäl att närmare titta på relationen mellan övergång till yrkesprogram och andra faktorer som till exempel elevernas meritvärde och skolans sätt att organisera yrkesintroduktion. En annan intressant frågeställning är att följa de elever på yrkesintroduktion som går över till yrkesprogram och se om de till exempel går kvar på programmet och får en yrkesexamen.

Skolverket ska inom ramen för en bredare uppföljning av elevers etablering på arbetsmarknaden (se avsnitt 2.3) även redovisa om ungdomarna studerar. För elever

³ Elever per programtyp och program, Skolverket 2013 (Rapport 395).

⁴ Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan, Skolinspektionen 2013 (Rapport 2013:6).

som har slutfört en utbildning på yrkesintroduktion är det av särskilt intresse att följa upp om de studerar vidare inom den kommunala vuxenutbildningen.

2.3 Uppföljning av etablering på arbetsmarknad

Skolverket har i regleringsbrevet för budgetåret 2014 fått i uppdrag att redovisa hur ungdomar etablerat sig på arbetsmarknaden efter avslutat yrkesprogram, högskoleförberedande program, introduktionsprogram i gymnasieskolan samt motsvarande program i den tidigare gymnasieskolan.⁵ Den modell för uppföljning som beskrivs i regleringsbrevet följer i princip det förslag som Skolverket lämnat i *Redovisning av del 5 i uppdrag om utveckling av kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning*⁶ och som Skolverket har haft som avsikt att använda för uppföljning av yrkesintroduktion.

Skolverket menar därför att den löpande uppföljningen av elevernas etablering på arbetsmarknaden efter avslutat yrkesintroduktion bör ingå i ovan nämnda uppföljning. Inom ramen för uppdraget om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion avser Skolverket att genomföra fördjupade fallstudier med syfte att identifiera framgångsfaktorer eller modeller som bidrar till att underlätta elevernas etablering på arbetsmarknaden.

3. Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd

Inom ramen för deluppdrag 2, *Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd*, ska Skolverket stödja skolhuvudmännens arbete med att säkerställa kvaliteten i och därmed en god måluppfyllelse av yrkesintroduktion som väg till vidare studier eller inträde på arbetsmarknaden. Skolverket ska stödja skolhuvudmännens arbete med individanpassning, planering, kvalitetssäkring och lokal samverkan med arbetslivet. I uppdraget ingår också att utveckla yrkesintroduktion av varierande längd som förbereder för konkreta arbetsuppgifter på arbetsmarknaden samt spridning av lärande exempel.

Nedan redovisas resultat av samråd med de nationella programråden kring möjliga arbetsuppgifter för ungdomar som har gått på yrkesintroduktion. Under 2014 kommer Skolverket att fortsätta arbetet med att ta fram exempel på yrkesintroduktion av varierande längd samt att, genom samråd med skolhuvudmän, fastställa ytterligare stödinsatser. Några exempel på yrkesintroduktion av varierande längd kommer även att inkluderas i det stödmaterial om dokumentation av yrkeskunskaper som Skolverket för närvarande arbetar med att färdigställa (se även avsnitt 4.4 samt bilaga 1).

3.1 Utveckling av yrkesintroduktion av varierande längd

Skolverket arbetar med att ta fram och sprida exempel på hur yrkesintroduktion kan struktureras så att de förbereder för konkreta arbetsuppgifter på arbetsmarknaden. En första omgång exempel tas fram under våren 2014 efter bland annat samråd med de nationella programråden. Analysen av de inkomna ansökningarna

⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Statens skolverk, U2013/2908/S (uppdrag 34).

⁶ Skolverket, 2013. (Dnr 2012:217)

om statsbidrag (se vidare avsnitt 2.1) kan även bidra med exempel på möjliga utbildningsvägar.

Analys av möjliga arbetsuppgifter efter yrkesintroduktion

Skolverket har samrått med de nationella programråden för yrkesprogrammen kring möjliga arbetsuppgifter som skulle kunna vara tillgängliga för elever som har gått yrkesintroduktion. Förekomst av ”smalare” yrkesutgångar inom respektive programs yrkesområde eller påbyggbara steg har diskuterats. Flera nationella programråd anser att detta är en angelägen fråga men att frågan bör behandlas lokalt inom till exempel lokala programråd eller yrkesnämnder och utifrån individens förutsättningar. Inom branscher där man vill stärka yrkens status anser man att det blir motsägelsefullt att i förväg fastställa kortare utbildningar. Några av programråden har dock identifierat möjliga arbetsuppgifter. Det nationella rådet för naturbruksprogrammet menar till exempel att det inom trädgårdsbranschen finns många olika arbetsuppgifter såsom trädgårdsskötsel, anläggning, beskärning och plattsättning, som i varierande utsträckning kan fungera som tidiga steg. Dessa kan sedan byggas på med ytterligare utbildning och arbetserfarenhet. Trädgårdsbranschen erbjuder olika slag av certifikat som kan användas i detta sammanhang.

Skolverket har genomfört en kartläggning med syfte att undersöka och exemplifiera möjliga arbetsuppgifter för ungdomar som går yrkesintroduktion av varierande längd. Kartläggningen utgår ifrån befintliga erfarenheter och undersökningar samt bygger på kunskapen hos personer med god inblick i arbetsmarknaden för den heterogena grupp elever som går och kan komma att gå yrkesintroduktion. Detta inkluderar till exempel erfarenheter från relevanta ESF-projekt⁷, Arbetsförmedlingen samt enskilda företag och skolhuvudmän. Utifrån denna kartläggning kan även andra relevanta branscher identifieras. Det kan till exempel röra sig om branscher som företräder yrkesområden som idag inte finns representerade i de nationella programråden för yrkesprogram.

3.2 Stöd för utveckling av kvalitet i yrkesintroduktion

I delredovisningen av detta uppdrag redogjorde Skolverket för planerade aktiviteter och möjliga stödinsatser med syfte att stödja skolhuvudmännens arbete med individanpassning, planering, kvalitetssäkring och lokal samverkan med arbetslivet. Förutom det ovan nämnda arbetet med att ta fram exempel på yrkesintroduktion av varierande längd kommer Skolverkets insatser under 2014 i huvudsak att ha följande inriktning:

- Genomförande av regionala huvudmannadialoger med syfte att dels sprida information om skolhuvudmännens roll i utformningen och planeringen av utbildningen, dels fånga upp skolhuvudmännens bild av utvecklingsområden och stödbehov.
- Anordna tematiska seminarier för de skolor som beviljats statsbidrag för utveckling av kvalitet i yrkesintroduktion.

---

⁷ Inom Europeiska socialfonden (ESF) finansieras projekt som främjar kompetensutveckling och motverkar utanförskap.

Den pågående analysen av de inkomna ansökningar för statsbidrag kommer även att inkludera en sammanställning av vilka områden som skolhuvudmännen beskriver som välfungerande samt vilka utvecklingsområden som skolhuvudmännen själva identifierar. Vidare har Skolverket genom projektet *Lärande på arbetsplats i Norden* tagit del av erfarenheterna av liknande arbete i de övriga nordiska länderna.⁸

Identifierade stödbehov och erfarenheter

Inom ramen för uppdraget om utveckling av kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning genomförde Skolverket under hösten 2012 en konferensserie. Syftet var att få förslag på hur Skolverket kan stödja skolorna i arbetet med att höja kvaliteten i apl. Sammanställningen och analysen av synpunkter och kommentarer har även inkluderat frågeställningar kring yrkesintroduktion. Några av de problem som diskuteras under konferenserna gäller utmaningar kring apl eller praktik för elever med särskilda behov. Men framför allt tycks det finnas en stor osäkerhet om vad som gäller och ska gälla för yrkesintroduktion.⁹

Metoder och insatser för att stödja elever med särskilda behov under apl eller praktik diskuterades av deltagarna under den första mötesplatsen om lärande på arbetsplats. Mötesplatsen utgjorde startskotten för projektet *Lärande på arbetsplats i Norden* och samlade representanter från myndigheter, branscher och verksamma inom yrkesutbildning i de nordiska länderna. I några av grannländerna prövar man olika former av insatser. I till exempel Danmark görs ett försök med så kallade praktik-konsulenter som bland annat besöker arbetsplatserna för att på plats stödja eleverna

4. Dokumentation av yrkeskunskaper

Inom ramen för deluppdrag 3, *Dokumentation av yrkeskunskaper*, ska Skolverket meddela föreskrifter av innebörd att gymnasieintyg ska innehålla tydlig information om vilka yrkeskunskaper eleven har fått under utbildningen. Skolverket ska även utveckla stöd för dokumentation av yrkeskunskaper i syfte att underlätta elevernas etablering på arbetsmarknaden.

Skolverket har under hösten 2013 tagit fram förslag på ändring av Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:147) om utformningen av gymnasieintyg efter introduktionsprogram. Förslaget kommer att skickas ut på remiss i början av 2014. Skolverket arbetar för närvarande med att färdigställa ett stödmaterial för dokumentation av yrkeskunskaper och planerar att trycka och distribuera detta under våren 2014. Nedan beskrivs resultat av samråd och de övervägande Skolverket har gjort i detta arbete.

---

⁸ Projektet samordnas av Skolverket och är en del av Hållbar nordisk välfärd, ett program för nya välfärdslösningar till människor i Norden.

⁹ Slutredovisning av uppdrag om utveckling av kvalitet i gymnasial lärlingsutbildning – del 2 och 6, Skolverket 2014 (Dnr 2012:217).

4.1 Samråd och tidigare erfarenheter

I en mindre fallstudie som Skolverket tidigare genomfört framkommer att det generellt saknas dokumentation kring elevernas yrkeskunskaper.¹⁰ Som exempel nämns dokumentation av elevernas utveckling i loggböcker eller omdömen och dokumentation av arbetsuppgifter. I fallstudien framkommer också att skolhuvudmännen vill utveckla mallar och ge handledning till praktikplatser kring hur man kan dokumentera elevens färdigheter. En bild som bekräftas av de inkomna ansökningarna om statsbidrag för utveckling av yrkesintroduktion där drygt 80 procent av de beviljade insatserna kommer att beröra utveckling av dokumentation av yrkeskunskaper (se avsnitt 5.2 nedan).

Skolverket har även inför arbetet med detta uppdrag tagit del av erfarenheter från skolor genom samråd med programreferensskolor, skolbesök och deltagande i ett nätverksmöte i Sundsvall med representanter från 12 olika kommuner. Syftet har bland annat varit att få kunskap om på vilket sätt skolorna idag dokumenterar de kunskaper eleverna får på yrkesintroduktionsprogrammet.

Från dessa möten och besök kan Skolverket konstatera att det är en mycket stor variation av skolornas dokumentationer i form av intyg av elevernas kunskaper. Intygen, som är mycket olika utformade, har huvudsakligen karaktären av arbetsintyg, tjänstgöringsbetyg eller skolbetyg. De omfattar i varierande utsträckning omdömen om elevens uppträdande, vilken eller vilka arbetsplatser eleven varit på, vad eleverna lärt sig på arbetsplatserna, vilka lektioner som eleven närvarat på, vilka kurser eleverna följt och blivit godkända i, etc. Skolverket får av dessa möten med skolor en mycket entydig bild av att dessa efterfrågar stöd och anvisningar om hur gymnasieintyg för elever som gått introduktionsprogrammet yrkesintroduktion ska vara utformade.

Samråd med de nationella programråden

Skolverket har samrått med de nationella programråden för yrkesprogrammen kring vilken information gällande elevens yrkeskunskaper som kan vara relevant att inkludera i ett gymnasieintyg. I dessa möten har Skolverket även tagit del av ledamöternas erfarenheter om hur yrkeskunskaper dokumenteras inom ramen för t.ex. branscutbildningar, yrkesintroduktionsanställningar och validering.

Flera av programråden menar att gymnasieintyget bör innehålla en beskrivning av elevens kunskaper och förmågor. När det gäller vilka förmågor och kunskaper som är viktiga att lyfta fram och hur dessa ska beskrivas framkommer dock olika synpunkter. Till exempel anger rådet för el- och energiprogrammet att i den mån det går ska yrkeskunskaperna relateras till mål och kunskapskrav i ämnesplanerna. Rådet för bygg- och anläggningsprogrammet menar att det bör vara möjligt att utgå från beskrivningarna av EQF-nivåerna.¹¹ I de områden där det finns certifikat bör eleven ges möjlighet att ta certifikatet. Om det inte är möjligt att ta certifikat inom gymnasieutbildningen bör det i stället framgå av gymnasieintyget om en elevs kun-

¹⁰ Delrapportering av uppdrag om gymnasiereformens lokala förankring – Introduktionsprogrammen, Skolverket 2012 (Dnr 2012:279).

¹¹ EQF – Det europeiska ramverket för kvalifikationer.

skaper motsvarar certifikatet. Flertal programråd anser även att det i gymnasieintyget bör framgå var eleven har gjort apl eller praktik och omfattningen av detta.

Många råd lyfter fram generella kompetenser som till exempel förmåga till problemlösning, säkerhetskunnande, service och kundbemötande samt självständighet. Närvaro, punktlighet och andra sociala kompetenser anses vara viktiga för ungdomarnas möjligheter till anställning. Medan några av råden anser att vitsord eller utlåtande från arbetsplatser kan inkluderas i gymnasieintyget anser andra att information ska begränsas till att ange elevens yrkeskunskaper.

4.2 Skolverkets övervägande

Skolverket har övervägt vad som ska eller bör beskrivas i ett gymnasieintyg och hur dessa kunskaper kan förmleras. I analysen har hänsyn tagits till skollagens och gymnasieförordningens regleringar samt de synpunkter och erfarenheter som har framkommit i samråd med verksamma inom yrkesintroduktion och de nationella programråden för yrkesprogrammen. Nedan sammanfattas de viktigaste frågeställningarna:

Vad ska dokumenteras i gymnasieintyget?

Gymnasieintyget ska visa vilken utbildning som en elev på yrkesintroduktion har fått.¹² I enlighet med Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:147) om utformningen av gymnasieintyg efter introduktionsprogram i gymnasieskolan beskrivs detta dels genom att ange de kurser och ämnen som eleven har gått, dels genom kompletterande information i ett noteringsfält. Denna kompletterande information kan bestå av till exempel uppgifter om annan yrkesutbildning.

Även om yrkesintroduktion ska innehålla apl eller praktik är omfattningen inte reglerad. Det kan därför vara relevant att i gymnasieintyget inkludera uppgifter om omfattning av apl eller praktik samt på vilken eller vilka arbetsplatser det har genomförts.

Dokumentation av yrkeskunskaper sätter dock fokus på resultat av lärande och inte enbart utbildningens innehåll. Skolverket menar därför att gymnasieintyget bör innehålla en beskrivning av elevens kunskaper och förmågor. Detta bör inte enbart inkludera det lärande som har skett under apl eller praktik utan resultatet av hela utbildningen på yrkesintroduktion.

Uppgifter om NQF/EQF-nivån i gymnasieintyget

Myndigheten för yrkeshögskolan har lämnat förslag till regeringen om en nationell referensram för kvalifikationer samt inplacering av det offentliga utbildningsväsendets examina.¹³ I enlighet med Europaparlamentets och rådets rekommendation bör uppgifter om utbildningens NQF/EQF-nivå framgå i till exempel utfärdade

---

¹² 8 kap. 21 § gymnasieförordningen (2010:2039)

¹³ Förslag på nationell referensram för kvalifikationer i Sverige, Myndigheten för yrkeshögskolans återrapportering 2011. (Dnr: 2011/230)

examensbevis.¹⁴ Detta kan dock först bli aktuellt att tillämpa efter det att regeringen fattat beslut om en nationell referensram. För en elev som avslutar yrkesintroduktion kan uppgifter om utbildningens NQF/EQF-nivå i gymnasieintyget ge värdefull information för till exempel vidare anställning eller fortsatta studier i ett annat land.

Yrkesintroduktion ska utgå från elevens behov och förutsättningar.¹⁵ Detta innebär att utbildningen kan uppvisa en stor variation när det gäller mål, innehåll och omfattning. Ramverket är dock inte ett system för bedömning och värdering av enskilda individer. Skolverket menar därför att det är inte möjligt att, när det gäller yrkesintroduktion, ange utbildningens NQF/EQF-nivå i gymnasieintyget. Det kan dock finnas ett värde att ange inom vilken nivå en kurs eller ett ämne ingår. Detta kan till exempel göras i en förklarande fotnot.

Dokumentation av delar av kurser

Yrkesintroduktion ska i huvudsak innehålla yrkesinriktad utbildning. Den får innehålla hela eller delar av kurser i karaktärsämnen och i gymnasiegemensamma ämnen.¹⁶ Skolverket har idag ingen generell bild av hur vanligt det är att använda sig av delkurser men har mött flera exempel där elever på yrkesintroduktion endast behandlar vissa mål och centralt innehåll i en kurs. Detta gäller till exempel kurser som är mer omfattande eller som behandlar ett brett fält inom ett yrkesområde.

För den enskilda eleven är dokumentationen viktig för att den fungerar som ett kvitto på att denne har uppnått vissa mål men också för att det utgör ett underlag för vidarestudier på yrkesprogram eller inom vuxenutbildningen. Till skillnad från den kommunala vuxenutbildningen är det inte möjligt att sätta betyg på delar av kurser inom gymnasieskolan. Skolverket föreslår att genomförda delar av kurser redovisas i gymnasieintygets noteringsfält men att mer detaljerad information om vilket centralt innehåll som har behandlats och vilka mål som har uppnåtts anges i en bilaga. Skolverket har för närvarande inte tillräckliga underlag för att föreslå ändringar i lag och förordning men menar att det är viktigt att i fortsättningen följa upp hur delar av kurser används och dokumenteras.

Bedömning av kvaliteten av elevens prestationer

Om en elev på yrkesintroduktion läser hela kurser i karaktärsämnen och i gymnasiegemensamma ämnen sker bedömningen av hur väl eleven uppfyllt målen utifrån nationellt fastställda kunskapskrav. Samtliga betyg som en elev har fått anges då i gymnasieintyget.¹⁷ När det gäller delar av kurser, praktik eller annan yrkesutbildning finns det inga nationellt fastställda kunskapskrav eller andra riktlinjer för hur kvaliteten i elevens prestationer ska bedömas. Eventuella krav på bedömning av kvaliteten i elevens prestationer skulle kunna leda till lokalt formulerade kunskapskrav. Skolverket anser att detta kan leda till stor variation i bedömningen av kvaliteten i elevens prestationer och kan därför vara problematiska ur ett likvärdighets-

---

¹⁴ Europaparlamentets och rådets rekommendationer om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, 2008. (2008/C 111/01)

¹⁵ Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, prop. 2009/10:165 s 449ff.

¹⁶ 6 kap. 5 § gymnasieförordningen

¹⁷ 8 kap. 21 § gymnasieförordningen

perspektiv. Skolverket menar därför att beskrivningen av elevens yrkeskunskaper efter genomförd yrkesintroduktion inte bör innehålla en bedömning av kvaliteten av elevens prestationer

Dokumentation av sociala kompetenser i form av omdömen

Omdömen i gymnasieintygen kan bland annat ge intressant information för presumtiva arbetsgivare och för den elev som får goda vitsord stärka självförtroendet. Elever som går yrkesintroduktion får också på så sätt ett slag av dokument som elever i nationella program inte får. Som framgår av synpunkterna från de nationella programråden finns det vissa tveksamheter om att inkludera sådan information i gymnasieintygen. Skolverket menar att omdömen och uppgifter om till exempel elevens uppträdande i gymnasieintyget inte är förenliga med skollagens krav på utbildningens utformning¹⁸ och läroplanens skrivningar om skolans värdegrund och uppgifter.¹⁹

Skolverket anser därför att dokumentation av sociala kompetenser inte ska förekomma i gymnasieintygen. Detta ska dock inte förväxlas med mer generella kompetenser som utgör en del av yrkeskunnandet inom ett område så som till exempel service och kundbemötande. Möjlighet för en arbetsplats att skriva ett arbetsintyg, om eleven så önskar, kvarstår dock. Det är arbetsplatsen som avgör vad som ska stå i ett sådant arbetsintyg.

Val av kunskapsuttryck vid formulering av yrkeskunskaper

I gymnasieskolans ämnesplaner inleds målen med ”förmåga att”, ”kunskaper om”, ”förståelse av” och ”färdigheter i att”. Kunskapsuttrycken speglar ett kunnande med tyngdpunkt mot någon av kunskapsformerna fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet som anges i läroplanen för gymnasieskolan²⁰ eller mot det breda kunskapsbegreppet förmåga. Så gott som alla branscher har olika slag av certifikat. Variationen i kunskapsuttryck i dessa branschanknutna certifikat är mycket omfattande och inte särskilt konsekvent skrivna. EQF, den gemensamma europeiska referensramen, beskriver resultatet av lärande i de tre kategorierna kunskaper, färdigheter och kompetens.

Skolverket har i de fiktiva exempel som kommer att inkluderas i stödmaterialet (se avsnitt 4.4 nedan) valt att vara trogen de kunskapsuttryck som används i gymnasieskolans läroplan. Det blir på så sätt även möjligt att relatera yrkeskunskaperna till mål och kunskapskrav i ämnesplanerna och, när det är aktuellt, till relevanta delar av examensmålen.

Planering av utbildningen

Gymnasieintyget utgör ett kvitto på en utbildning med varierande syfte, längd och innehåll. Dokumentationen av yrkeskunskaper i gymnasieintyget syftar till att underlätta ungdomarnas etablering på arbetsmarknaden. Detta ställer dock också krav

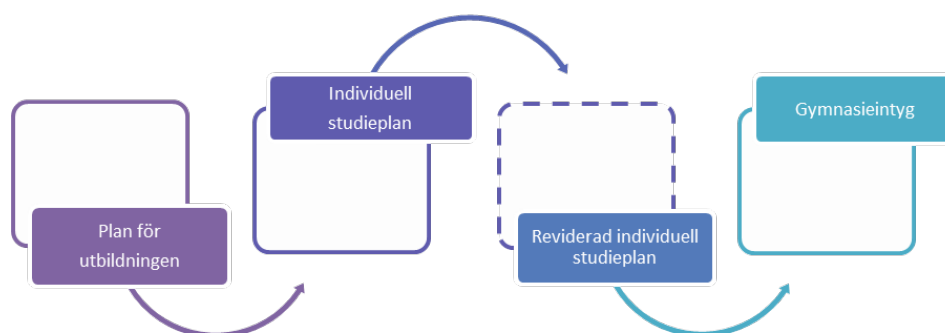
---

¹⁸ 1 kap. 5 § skollagen (2010:800)

¹⁹ Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

²⁰ Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

på struktur och mål för yrkeslärande under hela utbildningen. Då introduktionsprogrammen saknar nationellt fastställd struktur har därför skolhuvudmännens plan för utbildning och elevens individuella studieplan en viktig funktion. Skolinspektionen lyfter fram i sin granskning av introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ vikten av att planeringen av utbildningen utgår från de förutsättningar, behov och mål som eleven har och av att eleven görs delaktig i denna process.²¹ Skolverket har därför valt att i de fiktiva exempel som kommer att inkluderas i stödmaterialet sätta dokumentation av yrkeskunskaper i relation till elevens individuella studieplan.

4.3 Revidering av föreskrift

Skolverket har, utifrån ovan nämnda övervägande, tagit fram förslag till ändring av Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:147) om utformningen av gymnasieintyg efter introduktionsprogram i gymnasieskolan. Förslaget innebär bland annat att ett fält för yrkeskunskaper inkluderas i gymnasieintyget för elever som genomgått en utbildning på yrkesintroduktion.

4.4 Stöd för dokumentation av yrkeskunskaper

Skolverket arbetar för närvarande med att färdigställa ett stödmaterial för dokumentation av yrkeskunskaper. Materialet ska ge konkret stöd till skolorna i arbetet med att formulera vilka yrkeskunskaper eleverna har efter utbildning på yrkesintroduktion. Stödmaterialets huvudsakliga innehåll beskrivs nedan. Vissa anpassningar kan komma att ske bland annat utifrån inkomna synpunkter gällande föreslagna ändringar i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:147) om utformningen av gymnasieintyg efter introduktionsprogram i gymnasieskolan.

²¹ Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan, Skolinspektionen 2013 (Rapport 2013:6).

Stödmaterialets huvudsakliga innehåll

- *Kort om yrkesintroduktion.* Introduktionsprogrammet yrkesintroduktion beskrivs med avseende på syfte och målgrupp.
- *Yrkeskunnande – olika aspekter av yrkeskunnande.* Det komplexa begreppet yrkeskunnande diskuteras ur ett forskningsperspektiv. Begreppet ställs i relation till begreppen kompetens och kvalifikation. Vidare diskuteras begreppen yrkeskultur, yrkespraxis och nyckelkompetenser.
- *Begrepp för att beskriva yrkeskunnande.* Olika begrepp för att beskriva yrkeskunnande med avseende på generella och specifika kunskaper presenteras. De kunskapsbegrepp som används i gymnasieskolan och i den gemensamma europeiska referensramen, EQF redovisas.
- *Planering av utbildning på yrkesintroduktion.* Skolhuvudmannens plan för utbildning och elevens individuella plan beskrivs och diskuteras.
- *Gymnasieintyg.* Gymnasieintygets olika delar beskrivs.
- *Exempel på dokumentation av yrkeskunskaper.* Stödmaterialen avslutas med fyra till fem fiktiva exempel på dokumentation av yrkeskunskaper med utgångspunkt i exempel på individuella studieplaner. Exemplen är valda för att illustrera programmets bredd vad gäller syfte, yrkesområden, innehåll och omfattning. Därför återfinns exempel både på elever som har ett tydligt mål att börja på ett yrkesprogram och elever vars utbildning främst syftar till etablering på arbetsmarknaden. Exempel på utbildningar på 1, 2, 3 och 4 år har använts för att belysa yrkesintroduktion av varierande längd. Vidare har yrkesintroduktion planerad för en enskild elev och yrkesintroduktion planerad för en grupp elever inkluderats i exempelsamlingen. Se även bilaga 1.

4.5 Implementering av stödmaterial och reviderad föreskrift

Skolverket planerar under våren 2014 flera insatser i syfte att implementera föreskriftsändringarna och stödet för dokumentation av yrkeskunskaper. Stödmaterialen kommer att tryckas och distribueras till samtliga gymnasieskolor i landet som erbjuder introduktionsprogrammen. Utskicket kommer att följas upp med ett webinarium.

5. Statsbidrag om stöd för utveckling av kvaliteten inom yrkesintroduktion

Skolverket har i uppdrag att fördela medel till skolhuvudmän för utveckling av kvaliteten i yrkesintroduktion. Villkoren för statsbidraget regleras i förordning (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan. I enlighet med förordningen ska Skolverket följa upp och redovisa hur statsbidraget har använts.

Under 2013 beviljades medel för insatser som pågår fram till 30 juni 2014. En ny ansökningsomgång har öppnats i januari 2014. Nedan redovisas Skolverkets övervägande vid bedömning av ansökningarna samt en översikt av beviljade insatser.

Som framgår av avsnitt 2.1 kommer Skolverket att göra en sammanställning av hur utbildningen på yrkesintroduktion ser ut utifrån informationen i de inkomna ansökningarna. Vidare kommer uppföljningen av insatserna att användas som underlag i Skolverkets vidare arbete med hela uppdraget om utveckling av yrkesintroduktion.

5.1 Övervägande vid bedömning av ansökningar

Syftet med bidraget är att utveckla kvaliteten i yrkesintroduktionen. I skollagen²² finns krav på att varje huvudman ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete där verksamheten kontinuerligt planeras, följs upp och utvecklas i förhållande till de nationella målen.

Skolverket har i allmänna råd²³ gett vägledning för huvudmännen i detta kvalitetsarbete. Ett digitalt stödmaterial har även tagits fram och hanteringen av statsbidraget anknyter tydligt till detta. Exempelvis genom länkar som knyter uppgiftsdelarna i den digitala blanketten till relevant stöd enligt principen som illustreras nedan.

En förutsättning för att beviljas bidrag är att insatserna utvecklar samarbetet mellan huvudmännen och det lokala arbetslivet samt utvecklar yrkesintroduktion så att eleverna förbereds för studier på ett yrkesprogram eller för konkreta arbetsuppgifter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Skolverket ska vid fördelning av statsbidraget ta hänsyn till i vilken grad insatserna kan bidra till att utveckla kvaliteten i yrkesintroduktionen samt behovet av geografisk spridning. I handläggningen av ansökningarna har Skolverket därför bedömt i vilken grad insatsen:

- gör introduktionsprogrammet yrkesintroduktion bättre på att förbereda eleverna för studier på ett yrkesprogram eller för ett arbete,
- utvecklar huvudmäns samverkan med lokala arbetslivet och
- ger en bestående och långsiktig effekt som omfattas av många.

I bedömningen av i vilken grad insatsen kan bidra till att utveckla samverkan med arbetslivet har hänsyn tagits bland annat till om insatsen är av tillfällig natur (exem-

²² 4 kap. 3 § skollagen.

²³ Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet (SKOLFS 2012:98).

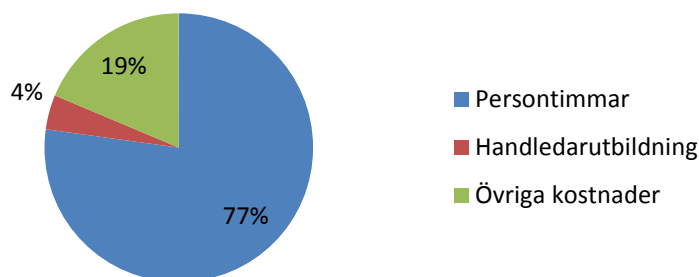

pelvis köp av en branschkurs) eller om insatsen innebär en utveckling av strukturer och rutiner för samverkan (exempelvis system för uppföljning av apl eller etablering av branschråd/lokala programråd). Skolverket har även bedömt om insatsen kan komma att beröra många elever efter att insatsen har avslutats. Detta kan till exempel inkludera spridning av erfarenheter till andra skolor inom kommunen eller regionen. Skolverket har även bedömt i vilken grad insatsen och kostnaden för den var rimlig för att uppnå målen i ansökan.

5.2 Översikt över inkomna ansökningar och beviljat bidrag

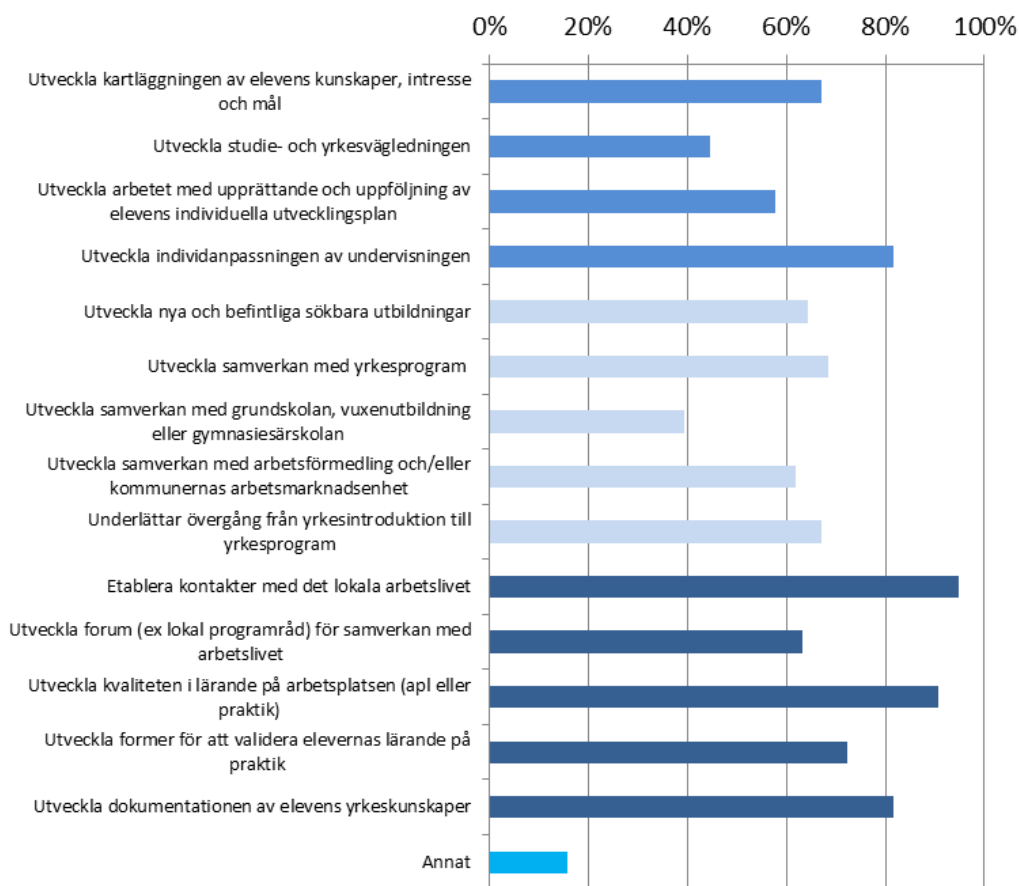
Skolverket har vid ansökningsomgångens slut den 4 november 2013 tagit emot ansökningar om sammanlagt 47 944 472 kronor från totalt 92 huvudmän, varav 80 kommunala och 12 enskilda. Totalt har 67 huvudmän, varav 61 kommunala och 6 enskilda, beviljats statsbidrag. Med anledning av det stora söktrycket har Skolverket betalat ut 27 751 129 kronor för 76 olika utvecklingsinsatser. Som framgår av diagram 5.1 kommer skolhuvudmännen att använda den övervägande delen av det beviljade bidraget för persontimmar. Persontimmar inkluderar i huvudsak skolhuvudmannens kostnader för att kunna genomföra insatsen som till exempel kostnader för projektledning eller praktiksamordnare.

Diagram 5.1. Statsbidrag för yrkesintroduktion 2013. Fördelning av beviljat bidrag på kostnadstyper. I övriga kostnader ingår till exempel kostnader för resor och inköp av material.

De beviljade insatserna uppvisar en variation både när det gäller omfattning och inriktning på planerade aktiviteter. Det handlar till exempel om att utveckla nya sökbara utbildningar eller att kunna ge en lärare möjlighet att vara ute på praktikplatserna och stödja eleverna i starten på deras praktik. De två vanligaste utvecklingsområden som insatserna kommer att beröra är etablering av kontakter med det lokala arbetslivet och utveckling av kvaliteten i lärandet på arbetsplatsen (se även diagram 5.2).

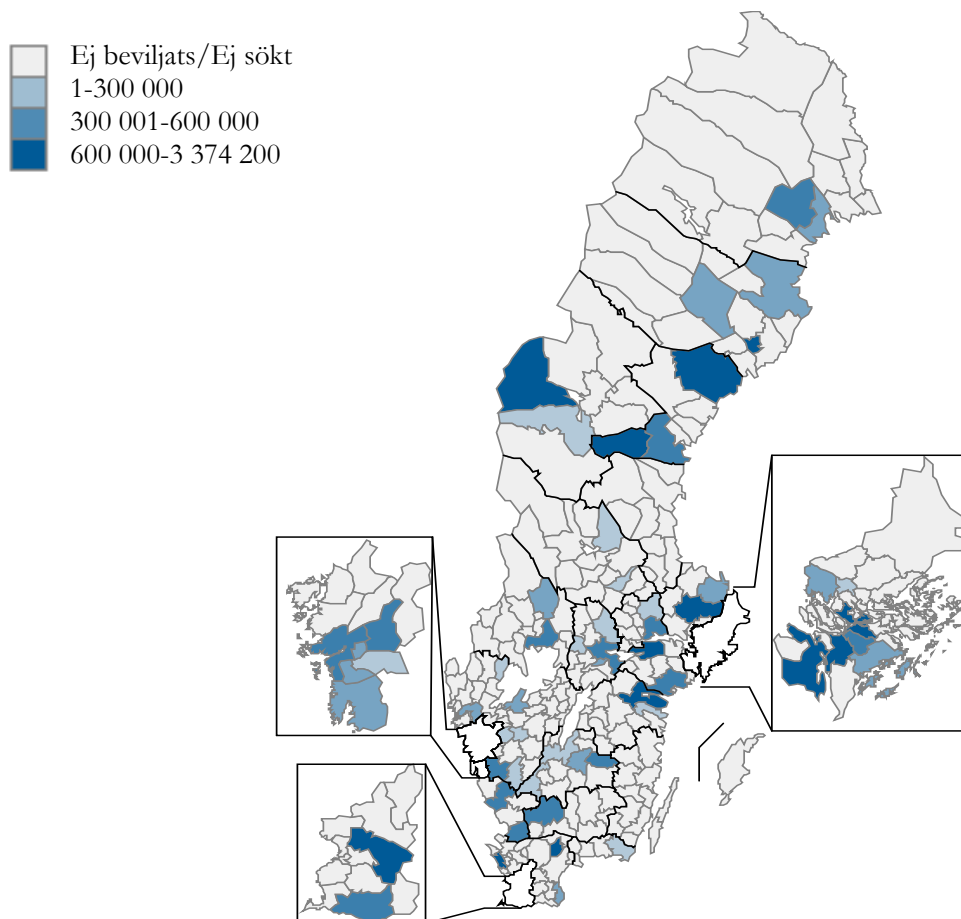
Diagram 5.2. Statsbidrag för yrkesintroduktion 2013. Utvecklingsområden som beviljade insatser kommer att beröra. Fördelningen bygger på vad skolhuvudmännen själva har angett vid ansöknings-tillfället.

- Insatsen syftar till att utveckla individanpassningen av yrkesintroduktion
- Insatsen syftar till att utveckla yrkesintroduktionens organisation och innehåll
- Insatsen syftar till att utveckla samarbete mellan skola och arbetsliv

Som tidigare beskrivits ska Skolverket också ta hänsyn till behovet av geografisk spridning vid fördelningen av bidraget. Då något särskilt behov inte bedöms föreligga har utgångspunkten varit att sprida medlen jämt över landet. Skolverket bedömer att önskad spridningseffekt uppnåtts. Den geografiska spridningen framgår av diagram 5.3.

Diagram 5.3. Statsbidrag för yrkesintroduktion 2013. Fördelning av beviljat statsbidrag till kommunala huvudmän.

6. Bilagor

Slutrapport: Utgångar från yrkesintroduktion – Kartläggning om möjliga arbetsuppgifter för ungdomar som gått yrkesintroduktion. Bättra konsult, 2014.

Exempel på dokumentation av yrkeskunskaper utifrån skolans och elevens mål med utbildningen samt elevens individuella studieplan

UTGÅNGAR FRÅN YRKESINTRODUKTION

KARTLÄGGNING OM MÖJLIGA
ARBETSUPPGIFTER FÖR UNGDOMAR SOM
GÅTT YRKESINTRODUKTION

INNEHÅLL

<u>SAMMANFATTNING.....</u>	<u>3</u>
<u>INLEDNING.....</u>	<u>4</u>
<u>OM KARTLÄGGNINGEN.....</u>	<u>5</u>
KARTLÄGGNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
MATERIAL OCH METOD.....	5
RAPPORTENS UPPLÄGG.....	5
<u>YRKESINTRODUKTION OCH YRKESINTRODUKTIONSAVTAL.....</u>	<u>6</u>
<u>RESULTAT.....</u>	<u>8</u>
FÅ SPECIFIKA VÄGAR FÖR YRKESINTRODUKTION.....	8
ERFARENHETER FRÅN YRKESINTRODUKTIONSPROGRAM.....	8
INITIATIV SOM SKA UNDERLÄTTA ARBETSMARKNADSINTRÅDET FÖR UNGA.....	12
KORTARE (YRKES)UTBILDNINGAR.....	14
EFTERFRÅGAN PÅ PERSONAL UTAN GYMNASIEUTBILDNING.....	17
<u>SAMMANFATTNING AV RESULTATET.....</u>	<u>20</u>
<u>AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....</u>	<u>22</u>
<u>KÄLL- OCH REFERENSFÖRTECKNING.....</u>	<u>23</u>
BILAGA 1 – EXEMPEL PÅ ARBETSUPPGIFTER SOM KAN VARA MÖJLIGA FÖR ELEVER EFTER YRKESINTRODUKTION	

SAMMANFATTNING

I maj 2013 fick Skolverket i uppdrag av regeringen (U2013/3681/GV) att bidra till utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion i gymnasieskolan. Myndigheten har med anledning av sitt uppdrag låtit göra en kartläggning av möjliga utgångar till arbetsmarknaden för ungdomar som gått yrkesintroduktion. Resultatet visar följande:

- Det finns hittills få arbetsuppgifter och yrken som just yrkesintroduktion leder till. Inriktningen är i stort mot samma arbetsmarknad som de nationella yrkesprogrammen.
- Servicebranschen (exempelvis städ, restaurang, hotell, handel, administration och omsorg) tycks överlag vara något lättare än andra branscher att få fäste inom för ungdomar utan fullständiga gymnasiebetyg. Inom mer reglerade yrken som bygg, fordon och transport, fastighet och underhåll och kan anställningarna för elever utan fullständiga yrkesprogram vara smalare och fokusera på begränsade arbetsuppgifter såsom ställningsbygge, rivning, småmaskiner, packning, lastning, eller parkskötsel. Många av dessa arbeten förutsätter körkort.
- Ett 75-tal arbetsuppgifter listade i bilaga 1 exemplifierar möjliga vägar för elever på yrkesintroduktionsprogrammen då de inte alltid förutsätter fullständig gymnasieutbildning.
- Yrken eller branscher med strikta formella utbildningskrav försvårar etablering på arbetsmarknaden för ungdomar som går yrkesintroduktion. Det gäller framför allt yrken och anställningsformer (exempelvis yrkesintroduktionsanställningar) där utbildningskraven är kopplade till avtal, försäkringar eller statliga subventioner.
- Den generellt sett mycket tuffa situationen för ungdomar på arbetsmarknaden lyfts fram som en särskilt försvårande faktor gällande arbetsmarknadsetablering för unga utan fullständig gymnasieutbildning.
- Arbetsgivares inställning och attityd till vikten av formell gymnasieutbildning påverkar i hög utsträckning möjligheten för ungdomar på yrkesintroduktionsprogrammet att etablera sig på arbetsmarknaden. Vissa arbetsgivare anställer ungdomar som inte gått ett nationellt program för liknande arbeten som elever på nationellt program givet att de fått lära känna och testa eleven under praktik.
- Välstrukturerad praktik tillsammans med andra motivationshöjande och självförtroendestärkande insatser lyfts som framgångsfaktorer för yrkesintroduktionselevers etablering på arbetsmarknaden.
- En nära kontakt mellan lärare/medarbetare på yrkesintroduktion och arbetsgivare är en förutsättning för att som ungdom få praktik och en chans att visa upp sig på arbetsmarknaden.

INLEDNING

I maj 2013 fick Skolverket i uppdrag av regeringen¹ (U2013/3681/GV) att bidra till utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion i gymnasieskolan. I uppdraget ingår en rad olika insatser syftande till att öka kunskapen om yrkesintroduktion och att stödja huvudmän i att stärka yrkesintroduktionens kvalitet.

Som en del i arbetet med uppdraget vill Skolverket få en bättre bild av möjliga arbetsuppgifter som ungdomar som gått yrkesintroduktion av varierande längd kan tänkas få. Myndigheten har därför låtit Ida Thomson på Bättra Konsult göra en kartläggning av möjliga utgångar till arbetsmarknaden för ungdomar som gått yrkesintroduktion. Kartläggningen har genomförts under januari-februari 2014 och dess resultat presenteras i denna slutrapport.

---

¹ Utbildningsdepartementet: *Uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion (U2013/3681/GV)*.

OM KARTLÄGGNINGEN

KARTLÄGGNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med kartläggningen har varit att ge Skolverket en bättre bild av vilka arbetsuppgifter som ungdomar som gått yrkesintroduktion kan tänkas få efter sin utbildning. Då yrkesintroduktion både är relativt nyintroducerat och ganska begränsat sett till antal elever och yrkesinriktning har siktet under kartläggningens gång fått vidgas till att omfatta arbetsuppgifter som inte alltid förutsätter slutförd gymnasieutbildning. De övergripande frågeställningarna för kartläggningen har varit:

- Vilka arbetsuppgifter och jobb kan ungdomar som gått yrkesintroduktion av varierande längd/saknar fullständig gymnasieutbildning tänkas få?
- Vad kan försvåra respektive underlätta etablering på arbetsmarknaden för ungdomar som går yrkesintroduktion?

Det ska betonas att hänsyn inte tagits till konjunkturläget och en bedömning av arbetsmarknadens efterfrågan på olika yrken. Fokus ligger uteslutande på att bedöma vilka typer av arbetsuppgifter som kan matcha de kompetenser som kan utvecklas under ett yrkesintroduktionsprogram.

MATERIAL OCH METOD

Kartläggningen har genomförts med hjälp av efterforskningar via webben och genom ett 20-tal kortare telefonintervjuer. Skolor med yrkesintroduktion, Arbetsförmedlingen, jobbsökningssajter och projekt med fokus på ungas arbetsmarknadsetablering har varit viktiga ingångar till arbetet. Möjliga källor och sökvägar har diskuterats med Skolverket och en referensförteckning finns i slutet av rapporten.

RAPPORTENS UPPLÄGG

Innan resultatet från kartläggningen presenteras ges en kort introduktion till skillnaderna och kopplingen mellan yrkesintroduktion och yrkesintroduktionsanställning. Resultatet från kartläggningen inleds med två avsnitt där erfarenheter från befintliga yrkesintroduktionsprogram beskrivs. Därefter har lärdomar från projekt som har syftat till att hjälpa unga att etablera sig på arbetsmarknaden summerats. En enklare utblick mot andra kortare yrkesutbildningar (utanför gymnasieskolan) görs också för att exemplifiera arbetsuppgifter som något kortare yrkesinriktade studier kan tänkas leda till. Resultatet från skanningen av vilka jobb utan krav på slutförd gymnasieutbildning som utannonserats, presenteras därefter. Resultatkapitlet avrundas med ett avsnitt om upplevda framgångsfaktorer för etablering på arbetsmarknaden för unga utan gymnasieexamen. Rapporten avslutas med ett antal övergripande reflektioner gällande resultatet från kartläggningen. I bilaga 1 listas slutligen ett 75-tal arbetsuppgifter som stötts på under kartläggningens gång och som yrkesintroduktion möjligen skulle kunna leda till.

Innan resultatet från kartläggningen presenteras kan en kommentar gällande gymnasieskolans yrkesintroduktionsprogram och så kallade yrkesintroduktionsanställningar vara på sin plats. Namnen är snarlika men i realiteten finns en begränsad koppling dessa två företeelser emellan.

Yrkesintroduktion är ett av fem möjliga introduktionsprogram. Det riktar sig till ungdomar som saknar godkända betyg för behörighet till ett yrkesprogram och syftar till att ge en yrkesinriktad utbildning som kan leda till möjligheterna att söka ett yrkesprogram eller få ett arbete.

Yrkesintroduktionsavtal är ett samlingsnamn för branschspecifika avtal om anställningar för ungdomar 15-24 år, utan tidigare erfarenhet i yrket. I december 2013 fattade regeringen beslut om att stödja så kallade yrkesintroduktionsanställningar i syfte att underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Yrkesintroduktionsanställningar innebär ”[...] kollektivavtalsenliga anställningar där utbildning eller handledning utgör minst 15 procent av arbetstiden”². Målgruppen är unga personer mellan 15-24 år som saknar relevant yrkeserfarenhet eller som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Genom *Förordningen om stöd för yrkesintroduktionsanställningar (2013:1157)*, som trädde i kraft den 15 januari 2014, får arbetsgivare en lönesubvention motsvarande en ordinarie arbetsgivaravgift och ett handledarstöd på 2500 kr i månaden under yrkesintroduktionsanställningen, dock längst under 12 månader. För att stimulera användning av yrkesintroduktionsavtalen har regeringen även avsatt särskilda medel, under 2014 har 30 miljoner kr, för informationsinsatser om avtalen. Kollektivavtalsslutande parter och centrala partsorganisationer är de aktörer som kan ansöka om medel för att sprida information om och främja användningen av kommande eller existerande yrkesintroduktionsavtal. Regeringens bedömning är att upp emot 30 000 personer per år ska kunna omfattas av yrkesintroduktionsanställningar när systemet på sikt är helt etablerat³.

En samlad förteckning över vilka yrkesintroduktionsavtal som tecknats saknas men Arbetsmarknadsdepartementet delar bilden av att det är inom branscherna Skog/Trä, Industri, Handel, Vård- och omsorg och Fastighet som avtal hittills utarbetats⁴. Utformningen av yrkesintroduktionsavtalen varierar mellan olika branscher. En betydande skillnad handlar om huruvida avtalen innebär ett krav på att de ungdomar som får anställas ska ha en gymnasieexamen från relevant program eller inte. Här har olika branscher gjort olika vägval. Avtalen inom industri, vård- och omsorg och trä- och sågverksindustri innehåller exempelvis en öppenhet för ungdomar som inte nödvändigtvis har en slutförd gymnasieutbildning inom relevant yrkesprogram. I avtalen

---

² Arbetsmarknadsdepartementet, 2013-01-09: Pressmeddelande 20 december 2013, <http://www.regeringen.se/sb/d/18154/a/231187>.

³ Regeringen, 2013-01-09: <http://www.regeringen.se/sb/d/17361/a/223949>

⁴ 2014-02-12: Anna Malmström, Arbetsmarknadsdepartementet.

som tecknats mellan IF Metall och en rad arbetsgivarorganisationer inom industrin (exempelvis Teknikarbetsgivarna och Industri- och Kemigruppen) är förkunskapskraven formulerade på följande sätt:

*”Yrkesintroduktionsanställningar kan komma ifråga för ungdomar som genomgått industriinriktad yrkesutbildning inom Teknikcollege, gymnasieskola eller liknande. De kan även komma ifråga för ungdomar som saknar sådan grundläggande teknikutbildning.”*⁵

Handel och fastighet är exempel på två branscher som valt att kräva en slutförd gymnasieutbildning hos de ungdomar som får erbjudas en yrkesintroduktionsanställning. Inom handeln är det ett krav att ungdomarna ska ha slutfört just handels- och administrationsprogrammet för att kunna få vad de kallar yrkespraktik medan det inom fastighetsbranschen är det ett önskemål att eleverna gått på ”[...] något av yrkesprogrammen som kan vara relevanta för branschen”⁶ för att komma på tal för en yrkesintroduktionsanställning.

Yrkesintroduktionsavtalens utformning avgör med andra ord om de kan användas för elever som gått yrkesintroduktionsprogrammet och saknar slutförd gymnasieutbildning. Arbetsförmedlingen uppger dock att merparten av de avtal de har tillgång till i sina insatser är öppna för elever utan fullständig gymnasieutbildning⁷.

Det har slutligen varit svårt att få fram uppgifter på hur vanligt det är att ungdomar som anställts enligt avtalen saknar fullständig gymnasieutbildning. Det har heller inte framkommit några exempel på yrkesintroduktionselever som fått yrkesintroduktionsanställning. Det kan självfallet bero på att ytterst få elever hittills gått ut yrkesintroduktionsprogrammet.

---

⁵ Avtal om yrkesintroduktion mellan IF Metall och Teknikarbetsgivarna, 2014-01-22:

http://www.teknikforetagen.se/Documents/Arbetsratt/Avtal_om_yrkesintroduktion.pdf

⁶ Avtal om yrkesintroduktion mellan Almega Tjänsteförbunden Fastighetsarbetsgivarna och Fastighetsanställdas Förbund.

[http://www.fastighets.se/home/fast2/home.nsf/unidView/699ABDE192861466C1257C6E004E369C/\\$file/Yrkesintroduktion%20Fastighetsarbetsgivarna.pdf](http://www.fastighets.se/home/fast2/home.nsf/unidView/699ABDE192861466C1257C6E004E369C/$file/Yrkesintroduktion%20Fastighetsarbetsgivarna.pdf)

⁷ 2014-01-15: Intervju Lennart Åkerman, Arbetsförmedlingen

RESULTAT

FÅ SPECIFIKA VÄGAR FÖR YRKESINTRODUKTION

Ett första konstaterande från arbetet med kartläggningen är att det saknas specifika vägar till arbetsmarknaden för ungdomar som går just yrkesintroduktionsprogrammet. Arbetsgivare tycks hittills inte ha uppmärksammat yrkesintroduktion så till vida att det uttrycks som en alternativ väg till vissa arbetsuppgifter och yrken. Yrkesintroduktionsprogrammen tycks inte heller i stort riktat in sig på särskilda arbetsuppgifter på arbetsmarknaden. Mer om detta i nästkommande avsnitt.

En anledning kan vara att **programmet fortfarande är nytt** och att skolor håller på att utveckla lämpliga former och inriktning för yrkesintroduktionen. På sikt är det med andra ord möjligt att inriktningar mot mer specifika arbetsuppgifter blir vanligare. Då programmet är nytt är det också svårt att veta hur arbetsgivare kommer att värdera den annorlunda gymnasiala yrkesutbildning som yrkesintroduktion kommer att ge. Det är fullt möjligt att det finns arbetsgivare som här ser möjligheten att medverka till att nischa yrkesintroduktionsutbildningar mot områden och kompetenser som de upplever att de nationella programmen inte lyckas utveckla hos eleverna.

En annan möjlig orsak till att ytterst få specifika vägar för just yrkesintroduktion kunnat identifieras, skulle kunna vara en **begränsad analys** gällande vilka arbetsuppgifter som skulle kunna vara lämpade för ungdomar med en annorlunda yrkesutbildning än vad de nationella programmen ger. Skolor och arbetsgivare kan med andra ord ha lagt litet fokus på att försöka identifiera arbetsuppgifter som yrkesintroduktionsprogrammen skulle kunna vara en väg till.

En sista möjlig förklaring kan också handla om en **upplevelse av att det finns få alternativa vägar till arbetsmarknaden** vid sidan av de nationella (yrkes)programmen. Exempel på sådana bedömningar har framkommit både från skol- och arbetsgivarhåll.

Oavsett förklaringen till bristen på specifika yrkesinriktningar för yrkesintroduktionsprogrammen har det medfört att kartläggningen fått bredda sitt fokus. Istället för att enbart rikta in sig på arbetsuppgifter som just yrkesintroduktion kan leda har även andra arbetsuppgifter utan krav på fullständig gymnasieutbildning ringats in i arbetet. Det har även kommit att innebära arbetsuppgifter som vanligtvis, men uppenbarligen inte alltid, förutsätter genomgången nationellt yrkesprogram.

ERFARENHETER FRÅN YRKESINTRODUKTIONSPROGRAM

Genom efterforskningar via webben och samtal med ett tiotal gymnasieskolor med yrkesintroduktion har en översiktlig bild av kopplingen mellan yrkesintroduktion och arbetsmarknaden framkommit. Resultatet visar att yrkesintroduktionsprogrammen ofta arbetar mot samma arbetsmarknad som de nationella yrkesprogrammen men med större yrkesmässiga avgränsningar och med ökat fokus på stärkt självförtroende och lust till fortsatt lärande hos ungdomarna.

NÄRA NATIONELLA PROGRAMMEN

Under kartläggningen har inget exempel framkommit på yrkesintroduktionsprogram som riktat in sig på arbetsuppgifter som inte täcks in av de nationella yrkesprogrammen. De allra flesta yrkesintroduktionsprogram har med andra ord en nära koppling till de nationella programmens yrkeskurser. Ambitionen är ofta att försöka kunna ge eleverna betyg på några sådana kurser under yrkesintroduktionen. Det huvudsakliga syftet med ett sådant upplägg uppges vara att underlätta eventuella framtida övergång till ett nationellt program och ge eleverna tydliga, och av arbetsmarknaden erkända intyg (betyg) på sina kompetenser. Yrkeslärarna är många gånger desamma som på de nationella programmen om samarbeten sker ofta över skolgränser då yrkesintroduktionen ibland finns på en annan skola än de nationella yrkesprogrammen.

Inom vissa yrkesinriktningar (inom kartläggningen har transport nämnts) där det finns tydligt fastslagna kompetenskrav, bedöms sådana begränsade varianter av yrkesprogrammet vara ineffektiva om målet är att yrkesintroduktionen ska leda direkt till arbete. Inom andra branscher (exempelvis godshantering, restaurang, omsorg och husbyggnad) bedöms chanserna som större att hitta arbetsgivare som anställer utan yrkesexamen från gymnasiet. Inom dessa branscher bedöms utsikterna att ett yrkesintroduktionsprogram i form av ”light-varianter” av yrkesprogrammen ska leda till jobb, vara större.

Det har också framkommit exempel på yrkesintroduktionsprogram med en orienterande karaktär. Här får eleverna till att börja med ”känna på” vad olika yrkesinriktningar innebär exempelvis genom föreläsningar, praktik och studiebesök. Tanken är att det ska hjälpa dem att hitta en väg vidare som känns motiverande och rätt för eleven.

ETT PAR EXEMPEL PÅ SMALA YRKESOMRÅDEN

I kartläggningen framkommer ett par exempel på yrkesintroduktionsprogram som medvetet försöka hitta smalare yrkesområden eller nischer *inom* yrkesprogrammen att rikta in sig på. De exempel som framkommit handlar om inriktning mot småmaskiner såsom gräsklippare och mopeder, bilrekonstruktion och enklare bilservice (med anknytning till fordons- och transportprogrammet) och ett på ställningsbygge (med anknytning till bygg- och anläggningsprogrammet). Även här tycks alltså målet vara att försöka plocka lämpliga kurser från de nationella programmen som eleverna på yrkesintroduktion kan läsa och förhoppningsvis få betyg på. Tillsammans med väletablerade apl-platser med fokus på den nisch som utbildningen inriktat sig mot har här ett par goda exempel framkommit.

Bilden av huruvida sådana smalare nischer håller på att utvecklas eller avvecklas i arbetslivet är splittrad. Ett par intervjupersoner upplever exempelvis att fordons-/bilmekanikerbranschen drar åt olika håll. Där finns företag som förutsätter en allt bredare kompetens hos sina anställda. Allt fler bilmekaniker ska kunna ha direkta kundkontakter, hantera kassa och självklart också kunna utföra alla de tekniska och praktiska moment som yrket kräver. Där finns också företag, framför allt större företag, där en ökad diversifiering på arbetsplatsen tycks utvecklas. En person kan då exempelvis inledningsvis vara ansvarig för att tvätta av bilen och göra en enklare översyn och byte av

olja och däck medan en medarbetare i nästa led gör mer komplicerade kontroller på bilen. Liknande exempel nämns också i andra branscher, exempelvis frisör och restaurang.

Ett par intervjupersoner på de tillfrågade skolorna lyfter ett varningens finger gällande allt för nischade yrkesinriktningar och menar att det riskerar att låsa in ungdomarna i monotona, osäkra anställningar och bidra till onödiga statuskillnader på en arbetsplats. Någon försöker exempelvis undvika apl-platser där eleverna bara får stå och byta och tvätta däck. Andra menar att dessa enklare, mer avgränsade arbetsuppgifter kan vara en viktig fot in på arbetsmarknaden och att personen i fråga sedan kan utvecklas och utbildas vidare på arbetsplatsen.

BYGGA SJÄLVFÖRTROENDE OCH STABILITET

Hos alla tillfrågade gymnasieskolor är arbetet med att på yrkesintroduktionen bygga upp och stärka ungdomarnas självkänsla och självförtroende centralt. Vissa ser det som grunden i uppdraget. Merparten säger också att eleverna på yrkesintroduktion ofta har en brokig skolbakgrund. Det uppges också vara vanligt att eleverna har läs- och skrivsvårigheter, beteendeproblematik eller någon neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Många är helt enkelt i behov av särskilt stöd.

Hur arbetet ser ut med att stärka elevernas självförtroende varierar. Merparten av de tillfrågade lyfter upp lärarnas personliga egenskaper och bemötande och menar att det är avgörande. Bemötandet lyfts då fram som något som genomsyrar all verksamhet och undervisning på programmet.

Andra har särskilda pass där allmänmännliga frågor och vardagssituationer diskuteras och problematiseras. En rektor berättar att det handlar om väldigt basala frågor exempelvis om hur man beter sig på en arbetsplats som eleverna både behöver diskutera men kanske framför allt öva på under yrkesintroduktionstiden. En rektor nämner att de saknar den lokala kurs i livskunskap som tidigare fanns på skolan. Överlag tycks upplägget på dessa pass variera och i stort vara upp till skolans medarbetare att strukturera.

Det finns också exempel på skolor som byggt upp ”lätsasmiljöer” – exempelvis i form av verkstäder, butiker eller restauranger där eleverna får öva på allt det som hör arbetslivet till. De ska hålla tider, sköta maskiner och apparater, eventuellt ha vissa kundkontakter och givetvis utveckla sitt yrkesmässiga kunnande inom det område det gäller.

VÄLFUNGERANDE PRAKTIK ÄR A OCH O

Hos alla skolor med yrkesintroduktion lyfts praktiken eller det arbetsplatsförlagda lärandet fram som helt avgörande för möjligheterna att få ett jobb. Arbetet med att hitta lämpliga apl- eller praktikplatser och hjälpa eleverna att få sin apl eller praktik att fungera, beskrivs som en central del av yrkesintroduktionen. Apl eller praktiken uppges också vara viktig för utveckling av elevernas självförtroende och framtidshopp.

Som tidigare nämnts tycks inte *inriktningen* på apl eller praktiken i stort skilja sig från den apl som finns på de nationella programmen. Exempel finns, som tidigare nämnts, på apl-platser med en särskild, smal nisch inom en viss bransch. Det tycks dock inte vara en generell trend för apl- eller praktikplatserna på yrkesintroduktion. Det som framstår som avgörande är istället själva arbetsplatsen och handledaren och hur dessa matchar elevens behov. Handledarens och arbetsgivarens personliga inställning och bemötande lyfts här, på samma sätt som för lärarna, fram som centralt.

Stödet kring elevernas apl tycks överlag vara relativt omfattande. Min bild är att det är betydligt mer omfattande än för övrig apl exempelvis vad gäller kontakterna mellan lärare, handledare och elev. Ett par nämner att de fått statsbidrag från Skolverket för att anlita en apl-samordnare/arbetskonsulter som jobbar med apl-anskaffning och med fortlöpande kontakter med arbetsplatser där elever är ute. Det ses som en framgångsfaktor i arbetet.

Överlag är det via apl som elever upplevs ha störst chans att få sitt första jobb. Det uppges vara arbetsgivarens upplevelse av hur ungdomen fungerar på arbetsplatsen, både praktiskt och socialt, som tycks avgöra anställningsviljan. Har arbetsplatsen med andra ord från början varit positiv till att ta emot elever och känt till att eleven sannolikt inte kommer att genomgå en ”vanlig” gymnasieutbildning är det elevens prestation snarare än hans eller hennes formella utbildning som vägt starkast för arbetsgivaren. Det finns faktiskt ett par intervjupersoner som nämner att de har apl-platser som uppskattar yrkesintroduktionseleverna mer än elever från nationella program. Anledningen uppges vara att eleverna från yrkesintroduktion är mer formbara och öppna för att lära sig hur man gör på just den här arbetsplatsen istället för i utbildningen fått lära sig ett ”rätt” sätt att göra olika saker.

Under kartläggningen har det slutligen framkommit ett exempel på skolor som etablerat ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen lokalt. Det kan medföra en smidigare övergång från skola till arbete. Arbetsplatser som efter yrkesintroduktionen kan tänka sig att ha kvar eleven har exempelvis i flera fall kunnat få någon form av lönebidrag då ungdomen ofta bedömts ha viss funktionsnedsättning.

DOKUMENTATION AV KOMPETENSER

Slutligen kan det nämnas att flera av skolföreträdarna säger att de arbetar med att försöka utveckla sättet på vilket de dokumenterar yrkesintroduktionselevernas kunskaper. Det tycks vara ett område som värderas högt givet att eleverna ofta bara får med sig enstaka kursbetyg men kanske har läst delar av många olika kurser. En intervjuperson menar att det är ett problem att skolans kompetensintyg till yrkesintroduktionseleverna inte har någon nationell status hos arbetsgivare och därmed sannolikt begränsat värde för eleven. Samma person nämner att de undersöker möjligheterna att använda OCN-metoden⁸ för att dokumentera och paketera elevernas kunskaper.

---

⁸ 2014-02-07: Nordiskt Valideringsforum (tidigare OCN), läs vidare om OCN-metoden, www.ocn.se

INITIATIV SOM SKA UNDERLÄTTA ARBETSMARKNAD SINTRÄDET FÖR UNGA

I kartläggningen har en rad olika exempel på initiativ (oftast projekt) syftande till att underlätta arbetsmarknadsinträdet för unga skannats av. Målet har varit att försöka identifiera arbetsuppgifter som ungdomar med en brokig utbildningsbakgrund kan få med hjälp av dessa projekt. Hypotesen har varit att sådana arbetsuppgifter i så fall också skulle kunna passa för elever som gått yrkesintroduktion.

I likhet med resultatet för hur skolor med yrkesintroduktion arbetar mot arbetsmarknaden, har det även här varit svårt att hitta särskilda yrkesområden eller arbetsuppgifter som dessa projekt riktat in sig på. Gemensamt för projekten är att de ofta blandar sociala insatser (exempelvis gruppövningar, enskilda samtal, stöd med boende och missbruk) med praktik inom ett brett fält av branscher. Många av de projekten eller initiativen som identifierats har genomförts med delfinansiering från europeiska socialfonden.

KOMMUNALA INFORMATIONSANSVARET

Många kommuner har med anledning av det kommunala informationsansvaret skapat någon typ av verksamhet riktad mot att fånga upp och sysselsätta ungdomar mellan 15-24 år utan gymnasieutbildning som varken studerar eller är inskrivna på Arbetsförmedlingen. I dessa verksamheter finns ofta tillgång till en rad olika insatser som omfattar allt ifrån studier och praktik till sociala aktiviteter och stöd att hantera annan problematik exempelvis gällande boende, relationer och missbruk. I Nyköping har exempelvis Centrum för ungdomspraktik upprättats. Där erbjuds ungdomar inom ungdomsgarantin⁹ och det kommunala informationsansvaret upp till tolv veckors praktik inom kommunen. Praktiken sker inom en bredd av områden såsom administration/reception, vaktmästeri, fastighetskötsel, vård och omsorg. Under praktiken ska det även finnas utrymme att studera på 20 procent. Verksamheten är hittills relativt ny och har omfattat ett 60-tal personer. Bland deltagarna har de flesta gått vidare till vidare studier efter praktiktiden. Ett par, tre stycken uppges ha fått vidare timvikariat inom omsorgen.

I Falun finns verksamheten Ungdomsslussen och Ung i Utveckling. De arbetar med att fånga upp ungdomar som hoppar av skolan och försöker erbjuda individanpassade alternativ där praktik utgör en viktig del. De upplever generellt att det är svårt att hjälpa ungdomar utan gymnasiebetyg att få fäste på arbetsmarknaden. Kanske inte alltid just på grund av att de saknar gymnasiebetyg men på grund av att de många gånger har andra problem som försvårat både deras studier och fortsatta försök att få jobb. Generellt sett upplever de verksamma inom verksamheten att det är lättare att etablera sig inom serviceyrken såsom äldreomsorg och handeln då slutbetyg från gymnasieskolan saknas.

---

⁹ Ungdomsgarantin innebär ett särskilt stödpaket hos Arbetsförmedlingen för ungdomar under 25 år som varit arbetslösa i minst 90 dagar och är inskrivna på förmedlingen. Läs mer på <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Stod-och-service/Fa-extra-stod/Ar-du-under-25-ar-.html>

Liknande verksamheter finns i många fler kommuner men har som sagt var sällan siktet inriktat mot särskilda yrken eller arbetsuppgifter på arbetsmarknaden. Istället tycks framgången vara beroende av en god och nära kontakt mellan de som arbetar i verksamheten och arbetsgivare på orten. På så sätt ges ungdomar en chans att praktisera och får stöd att visa vad de kan och att de är villiga att lära och på den vägen förhoppningsvis få jobb.

ANDRA INITIATIV MOT UNGDOMSARBETSLÖSHETEN

Kartläggningen har även vid sidan om kommunala initiativ för sysslösa ungdomar omfattat andra exempel på projekt som syftar till att motverka ungdomsarbetslöshet och sänka trösklarna för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Även gällande dessa projekt blev det tidigt tydligt att de sällan inriktat sig mot särskilda jobb eller branscher utan istället utgår från individens behov och önskemål och förutsättningarna på den lokala arbetsmarknaden. Därför görs endast en enklare sammanställning av ett par av de mer omfattande initiativen för att visa på hur de arbetar för att stödja ungdomar till arbete.

Unga in är ett projekt som drivs av Arbetsförmedlingen med stöd av Europeiska socialfonden och i samarbete med Fryshuset. Det är en uppsökande verksamhet som försöker nå ut till arbetslösa ungdomar mellan 16-24 år som inte själva sökt sig till förmedlingen. Verksamhet finns på fem orter i landet och metoderna består till stor del av individuella samtal med utgångspunkt från deltagarnas både formella och informella kunskap och önskemål. Unga in erbjuder också aktiviteter som ska hjälpa ungdomarna att närma sig arbetsmarknaden. Det kan exempelvis handla om korta jobb, mentorskap, praktik och arbetsplatsbesök. I projektet samlas kompetenser från många håll såsom arbetsförmedlare, socionomer, studie- och yrkesvägledare och psykologer. Unga in arbetar inte mot någon specifik del av arbetsmarknaden utan utgår ifrån elevernas önskemål och drivkraft.¹⁰

Industrins Yrkesår är namnet på det pilotprojekt som drivs i samarbete mellan Arbetsförmedlingen, IF Metall och Teknikföretagen. I projektet kombineras en yrkesintroduktionsanställning med en yrkesspecifik utbildning som bekostas av Arbetsförmedlingen. Inför yrkesintroduktionsanställning sker en matchningsprocess mellan arbetsgivare och den arbetssökande. Både innan och under den max tolv månader långa yrkesintroduktionsanställningen kan sedan en 16 + 16 veckor lång industriell grundutbildning ges. Ungdomarna inom projektet ska ha gymnasiekompetens med betyg i matematik, svenska, engelska. Pilotprojektet beräknas omfatta 300 individer år 2013 och 500 individer år 2014.¹¹ Den 1 mars 2014 ska Arbetsförmedlingen lämna ytterligare en delrapport till regeringen om arbetet med projektet.¹²

---

¹⁰ 2014-02-08: Unga in: <http://www.arbetsformedlingen.se/ungain>

¹¹ Teknikföretagen: 2014-01-13: Industrins Yrkesår:

<http://www.teknikforetagen.se/Documents/Utbildning/Folder%20Industrins%20Yrkesar%20130704.pdf>

¹² 2014-02-10: Regeringen, uppdrag till Arbetsförmedlingen om Industrins Yrkesår: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/94/16/d1ae1905.pdf>

Unga Jobb drivs av Swedbank i samarbete med Arbetsförmedlingen. Det är en verksamhet syftande till att skaffa fram praktikplatser åt unga som faller inom jobbgarantin för ungdomar (ungdomsgarantin). Sedan 2009 har projektet ”vaskat fram” cirka 5000 praktikplatser varav Swedbank och sparbankerna stått för cirka en tiondel. Målgruppen tycks i hög utsträckning vara ungdomar som minst har en avslutad gymnasieutbildning, gärna mer. Praktikplatser finns inom ett brett fält av branscher, men det förefaller som praktik inom tjänstesektorn varit vanligast.¹³

Kunskapsbanken är slutligen en verksamhet under Nordens välfärdscenter som i sin tur är en institution under Nordiska Ministerrådet. Kunskapsbanken samlar information och erfarenheter om insatser, strukturer och projekt i Norden syftande till att förebygga och hantera avhopp från gymnasieskolan. Verksamheten är relativt nystartad (knappt ett år) och byggs därmed fortsatt upp. Vid en enklare skanning av kunskapsbankens databas återfinns många exempel på projekt som kombinerar sociala insatser, utbildning och praktik för ungdomar som lämnat gymnasieskolan.¹⁴

KORTARE (YRKES)UTBILDNINGAR

I kartläggningen har även en mindre översikt av kortare yrkesinriktade utbildningar gjorts. Tanken med utblicken har varit att ge en bild av vilka yrkeskompetenser som möjligen även en kortare gymnasial yrkesutbildning som yrkesintroduktion skulle kunna utveckla.

ARBETSMARKNADSUTBILDNING

I ett första steg har en genomgång av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar gjorts.¹⁵ En arbetsmarknadsutbildning är en i huvudsak yrkesinriktad kurs som Arbetsförmedlingen tillhandahåller för vissa arbetssökande. Utbildningstiden är vanligtvis inte längre än sex månader. Arbetsmarknadsutbildningar upphandlas med hänsyn till hur arbetsmarknaden ser ut. På senare tid uppges de flesta utbildningar har varit inom tillverkningsindustrin, vård- och omsorgen samt transportsektorn.¹⁶ I förteckningen nedan listas exempel på yrkesinriktade utbildningar med begränsade förkunskapskrav och som förväntas kunna göra den arbetssökande anställningsbar. Antalet dagar är bara en ungefärlig inriktning och inte ett exakt mått på utbildningens faktiska längd. Vissa utbildningar ges i flera steg – som förberedande- och fortsättningsutbildning.

- **IT-tekniker/nätverkstekniker** (65 dagar): Kräver goda datakunskaper samt goda kunskaper i engelska, svenska och matematik.□ □

---

¹³ 2014-02-08: Unga Jobb: <http://www.ungajobb.se>

¹⁴ 2014-01-31: Nordiska Kunskapsbanken: <http://www.kunskapsbanken.org>

¹⁵ Informationen om arbetsmarknadsutbildning är tagen från Arbetsförmedlingens webbsida. <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Yrke-och-framtid/Arbetsmarknadsutbildningar.html>

¹⁶ 2014-02-10: Arbetsförmedlingen – Information om arbetsmarknadsutbildningar: <http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.46ccfec5127ddccec778000356/amu.pdf>

- **Teknikerutbildning, Reparationstekniker** (20 + 90 dagar): Yrkesutbildning med inriktningar reparationstekniker. Målet är att kunna felsöka, underhålla och reparera servrar. Inga specifika förkunskapskrav.
- **Teknikerutbildning, Fibertekniker** (20 + 90 dagar): Yrkesutbildning med inriktningar fibertekniker/kabeldragare. Målet är att deltagaren ska kunna hantera och installera fiberteknik. Inga specifika förkunskapskrav.
- **Fordonsmekaniker/fordonstekniker** (65 dagar): Körkortsbeförhållande B krävs samt godkända betyg i kärnämnen svenska A, matematik A och engelska A finns möjlighet att genomföra prov hos branschorganisationen MYN för erhållande av yrkescertifikat.
- **Lackerare** (65 dagar): Körkortsbeförhållande B krävs samt godkända betyg i kärnämnen svenska A, matematik A och engelska A finns möjlighet att genomföra prov hos branschorganisationen MYN för erhållande av yrkescertifikat.
- **Verkstadsteknisk utbildning** (65 dagar): Kräver grundläggande datakunskaper.
- **Försäljning- och kundserviceutbildning** (65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Serviceutbildning med fördjupningar** (65 dagar): Utbildningen ska ge en god grund för alla som kommer att arbeta i yrken där det är viktigt att kunna ge en god service. Inga specifika förkunskapskrav.
- **Restaurang- samt bageri-/konditoriutbildning** (65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Restaurangutbildning** (65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Restaurang-, storkök- och serveringsutbildning** (65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Personlig assistent** (60 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Skogsarbetare (skogliga moduler)** (65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Lokalvård, hemservice och sanering** (60 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Yrkesförare – taxi** (25 dagar): Krav på manuellt B-körkort i minst 2 år. Fyllt 21 år och ha god körvana.
- **Yrkesförare – buss** (60 dagar): Krav på svenskt B-körkort i minst 2 år. Fyllt 24 år och ha god körvana.
- **Yrkesförare – lastbil** (65 dagar): Utbildningen bygger i hög grad på TYA:s modell för yrkesförarutbildning. Krav på svenskt B-körkort i minst 2 år och god körvana.
- **Lager- och terminalarbetare med truckutbildning** (40 dagar): Inga specifika förkunskapskrav utöver god fysik.
- **Truckförare** (10 dagar): Inga specifika förkunskapskrav utöver god fysik.
- **Svets- och plåtbearbetningsutbildning** (65 dagar): Svetsutbildning som följer IIW:s riktlinjer och krav för internationell svetsare. Kräver grundläggande datakunskaper.
- **Teknikerutbildning, Fastighetstekniker** (20 + 90 dagar): Målet är att deltagaren ska kunna genomföra drift, skötsel och underhåll av fastigheters tekniska system och anläggning. Inga specifika förkunskapskrav.
- **Träteknisk utbildning** (20 + 65 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.
- **Träindustriell utbildning (inredningssnickeri/sågverk)** (154 dagar): Inga specifika förkunskapskrav.

Bland arbetsmarknadsutbildningar finns också andra utbildningar än de yrkesinriktade. Ett exempel är yrkesorienterade utbildningar. Där finns dels branschriktade yrkesorienterade utbildningar som syftar till att ringa in en persons kunskapsnivå och intresse inom en viss bransch, exempelvis vård- och omsorg. Dessa kurser riktar sig ofta till utlandsfödda. Men det finns också yrkesorienterade kurser som innebär en mer förutsättningslös inventering och yrkesorientering som ska hjälpa arbetssökande att ringa in sin kompetens och sina intressen. Målet är att kursen ska hjälpa den arbetssökande och Arbetsförmedlingen att planera den fortsatta vägen mot arbetsmarknaden.

Det finns även kurser som riktar sig till arbetssökande som vill försöka starta eget företag. Ett litet udda exempel bland arbetsmarknadsutbildningarna är en orienteringsutbildning med inriktning mot att påbörja lärlingsutbildning i Danmark. Utbildningen som finns i Malmö riktar sig till arbetslösa ungdomar och innehåller en genomgång av och information om lärlingsutbildningen i Danmark, en kartläggning av personens kunskaper, vägledning, introduktion till det danska språket och studiebesök. Målet är att ungdomen efter denna orienteringsutbildning ska kunna bli lärling i Danmark.

Slutligen finns det också så kallade motivationshöjande/studiemotiverande utbildningar. Dessa utbildningar är tre månader långa och drivs av folkhögskolor. De riktar sig i huvudsak till just arbetssökande ungdomar under 25 år som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskolan. Det beskrivs som en studieförberedande utbildning och kan innehålla "[...] kurser av orienterande, repeterande och motivationshöjande karaktär".¹⁷

PRIVATA UTBILDNINGAR¹⁸

Vid sidan om arbetsmarknadsutbildning som Arbetsförmedlingen bekostar och arrangerar och som långt ifrån alla arbetssökande får tillgång till finns även andra privata yrkesinriktade utbildningar. Det är utbildningar som man betalar för att gå.

Min bedömning är att det finns en stor spridning bland dessa utbildningar gällande seriositet och kvalitet. Vissa utbildningar som omfattar ett par veckor utger sig för att leda till jobb som det även finns treåriga gymnasieprogram eller rent av yrkeshögskoleutbildningar för. Nästan alla påträffade utbildningar leder till något slags diplom eller certifikat som sannolikt har mycket varierande värde på arbetsmarknaden.

Inom områdena¹⁹ ”Hotell, konferens, restaurang, servering och café” respektive ”Hälsa, skönhet, vård och omsorg” har flest utbildningar kunnat identifieras. Nedan följer några exempel på grundutbildningar utan specifika förkunskapskrav inom dessa områden.

---

¹⁷ 2014-02-05: Arbetsförmedlingen, <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/Yrke-och-framtid/Arbetsmarknadsutbildningar.html>

¹⁸ Då den kartläggning som gjorts endast varit övergripande kommer inga företagsnamn att nämnas i följande korta sammanställning. Detta för att inte peka ut eller förbise någon specifik utbildningsanordnare.

¹⁹ Följer samma indelning som bilaga 1.

Inom det förstnämnda området finns flera exempel på utbildningar till barista och bartender. För både dessa utbildningar finns olika nivåer där vidareutbildning leder till att man blir ”master” eller ”professional” inom yrket. Ett lite udda exempel är också ölsommelier. Utbildningarna mot alla dessa titlar är mellan två dagar till fyra veckor långa. Barmanager är en annan titel som dyker upp. En barmanager ansvarar exempelvis för personal, drinkmenyer och inköp i en bar. Ett exempel på barmanagerutbildning är ett par dagar. Ett par dagar långa serveringskurser finns också med fokus på att lära sig dukningar, gästbemötande, kassahantering (olika system), vinservering och vinpresentation. Det finns även kurser i serveringstillstånd som vanligen omfattar 1-2 dagar och förbereder för det prov som de som ansöker om alkoholtillstånd behöver avlägga. Bland restauranginriktade utbildningar finns också kortare (exempelvis två veckor långa) så kallade kockutbildningar. Där blandas teori med praktisk matlagning.

Flera utbildningar inom området ”Hälsa, skönhet, vård och omsorg” förutsätter en genomgången gymnasieutbildning men det finns exempel på utbildningar utan specifika förkunskapskrav. SPA-terapeut är en bred titel och omfattar baskunnande inom en rad olika behandlingar (exempelvis ansiktsbehandling, lerinpackning, scrub, pedikyr/manikyr). Manikyr, pedikyr och fotvård finns det också fler exempel på kortare utbildningar till. Make-up-utbildningar förekommer även. De leder till titeln make-up-artist och kan vara mellan 3-20 veckor långa. Till stylist (privat/mode)/personal shopper och är andra titlar som det både finns ett par dagar långa utbildningar likväl som över ett år långa utbildningar. Flera exempel finns också på utbildningar som kombinerar stylist- och make-up. Djurmassör (hund, katt och häst) kan man titulera sig efter ett par dagar långa utbildningar. Inom träningsbranschen finns det liksom inom skönhetsområdet en mängd kortare utbildningar utan förkunskapskrav. Personlig tränare och gruppträningsinstruktörer inom en rad olika discipliner är de vanligaste förekommande och medför sällan förkunskapskrav utöver ett brinnande träningsintresse.

Merparten av kortare utbildningar inom områden som IT, fordon, försäljning, transport, och underhåll/bygg tycks rikta sig till personer som redan finns i branschen. En absolut merpart av dessa utbildningar bör sannolikt ses som fortbildningar som arbetsgivare bekostar och som med andra ord riktar sig till redan anställda.

EFTERFRÅGAN PÅ PERSONAL UTAN GYMNASIEUTBILDNING

I kartläggningen har också diverse jobbsajter skannats av för att försöka identifiera hur arbetsmarknadens efterfrågan på personer som saknar fullständig gymnasieutbildning ser ut. Fokus har legat på att hitta exempel på yrken och arbetsuppgifter utan förkunskapskrav som är form av avslutad gymnasieutbildning.

Det ska poängteras att många yrkestitlar omfattar ett brett spektrum av kompetenser och kvalifikationer på olika nivåer. För en supportfunktion inom IT kan exempelvis kan det i ett fall krävas YH-utbildning medan det i ett annat fall krävs ett brinnande intresse och god IT-vana. För arbeten inom omsorgen, underhåll och bygg finns liknande exempel. Skillnaderna i kravspecifikationer beror självklart på tjänstens komplexitet men sannolikt

spelar även arbetsgivarens inställning och anställningspolicy roll. De egna erfarenheterna hos arbetsgivaren är troligtvis viktig för vilka krav som ställs på anställda. Kanske särskilt i mindre företag. Har man byggt upp ett företag, exempelvis en verkstad, en butik eller en firma för hushållsnära tjänster, utan att själv ha en fullföljd gymnasieutbildning är kanske chansen större att i en rekrytering i högre utsträckning fokusera på en individs reella snarare än formella kompetens. Kollektivavtal och branschanslutningar kan också påverka vilka formella (utbildning)krav arbetsgivare ställer på sina anställda.

I många av de annonser som inte ställer formella krav på gymnasieutbildning framförs dock ofta önskemål om en utbildning inriktad mot de uppgifter arbetet medför. Andra kompetenser som vanligen lyfts fram som önskvärda är:

- Social – positiv, glad, fungerar i grupp, samarbetsinriktad, utåtriktad
- Ansvarstagande – självgående, noggrann
- Målmedveten – handlingskraftig, resultatorienterad, driven
- Serviceorienterad – duktig på kundbemötande

I övrigt uppges det också i många annonser att stor vikt läggs vid personliga egenskaper.

Nedan ges en summering av resultatet från sökningen på jobbsajter. Som tidigare nämnts så listas i bilaga 1 exempel på arbetsuppgifter som stötts på under kartläggningen. Flera av de jobbtitlar som finns med där kommer från skanningen av jobbsajter.

Jobb inom städ, lager och flytt saknar vanligen krav på formell utbildning. Dessa tillhör de största kategorierna av jobb utan formella utbildningskrav. Där kan dock ett vanligt krav vara B-körkort. På allmänna sökningar på jobb utan krav på formell utbildning finns också många träffar för personliga assistenter, hemtjänstpersonal och barnvakter/nannys.

Bland IT-inriktade arbeten, vanligtvis i någon form av support-, felsöknings-, eller installationsfunktion finns inte heller alltid krav på en formell utbildningsbakgrund. Det tycks överlag vara en bransch som är relativt öppen för reella snarare än formella kompetenser. Kravprofilen kan vara formulerad så att jobbet förutsätter goda kunskaper inom exempelvis nätverkstekning ”förvärvade antingen genom utbildning, arbetserfarenhet eller ett stort eget intresse för området”. Krav finns dock ofta på kunskap gällande specifika produkter. Exempelvis kan det vara ett krav att ha goda kunskaper inom Ciscos programutbud eller inom Sharepoint. Det är också en bransch där certifieringar inom olika programvaror, programmeringsspråk och liknande premieras.

Inom andra områden som fordon, försäljning/kundtjänst, hotell/restaurang, jord- och skogsbruk/trädgård och underhåll/bygg är exemplen på arbetsuppgifter utan formella utbildningskrav mer spretiga. Här saknas i stort större kategorier av tjänster utan formella förkunskapskrav men däremot finns en rad olika exempel på jobb utan formella utbildningskrav. Inom, fordon förekommer tjänster som mekaniker, bilvårdare och

däckmontör utan formella utbildningskrav. Inom försäljning/kundtjänst är det främst telemarketingjobb eller enklare kundtjänstjobb som står till förfogande för personer utan gymnasieutbildning. Inom hotell/restaurang förekommer exempelvis receptions-, köksbiträdes- och serveringsjobb utan skarpa förkunskapskrav. Det är också möjligt att få jobb på enklare restauranger såsom snabbmatskök och caféer utan gymnasieutbildning. Inom jord- och skogsbruk har flest annonser utan utbildningskrav handlat om enklare park-, trädgårds- och markskötsel. Körkort är ofta ett krav. I övrigt finns där jobb helt utan kvalifikationskrav som bärplockning och skogsplantering som också är vanliga sommarjobb. Inom transport, lager och logistik är av förklarliga skäl truckkort och körkort meriterande eller ett krav. Inom underhåll/fastighet/bygg/teknik är det framför allt allmänna vaktmästar- eller fastighetsskötarejobb som inte alltid ställer krav på fullföljd gymnasieutbildning. Där är också körkortskrav vanligt förekommande. Inom byggsektorn är det grovarbete i form av rivning och sanering där exempel på tjänster hittats. Kravprofilerna för teknikertjänster varierar mycket men det finns exempel på tjänster med ett relativt smalt fokus (exempelvis ett visst larmsystem) där krav på utbildning saknas.

Slutligen ska det också nämnas att bemanningsbranschen relativt sett är en stor arbetsgivare för unga. Bemanningsföretagen uppger att de har mer än tre gånger så många anställda i åldersgruppen 18-24 år jämfört med näringslivet i stort²⁰. Utbildningsbakgrunden hos anställda inom just bemanningsbranschen är dock relativt lik näringslivet i övrigt²¹.

---

²⁰ 2014-02-10: Bemanningsföretagen Almega: <http://www.bemanningsforetagen.se/branschfragor/unga-i-bemanningsbranschen>

²¹ Bemanningsföretagen Almega, 2012, *Jobbet i bemanningsbranschen – en studie av de bemanningsanställdas situation 2011/2012*, sid 8-9.

SAMMANFATTNING AV RESULTATET

I följande avsnitt summeras resultaten med utgångspunkt i de frågeställningar som stått i fokus för kartläggningen. Den första frågeställningen för kartläggningen löd: Vilka arbetsuppgifter och jobb kan ungdomar som gått yrkesintroduktion av varierande längd/saknar fullständig gymnasieutbildning tänkas få?

- Det har inte gått att identifiera generella arbetsuppgifter som just yrkesintroduktion leder till. Yrkesintroduktionsprogrammen, likväl som många andra kortare yrkesutbildningar, tycks i stort arbeta mot samma arbetsmarknad som de nationella yrkesprogrammen men i vissa fall med större yrkesmässiga avgränsningar och med ökat fokus på motivations- och självförtroendestärkande insatser.
- Servicebranschen (exempelvis städ, restaurang, hotell, handel, administration och omsorg) tycks överlag vara något lättare än andra branscher att få fäste inom för ungdomar utan fullständiga gymnasiebetyg. Inom mer reglerade yrken som bygg, fordon och transport, fastighet och underhåll kan anställningarna för elever utan fullständiga yrkesprogram vara smalare och fokusera på färre arbetsuppgifter än om ungdomen hade gått ett helt program. Det kan exempelvis handla om ställningsbygge, rivning, småmaskiner, packning och lastning, bud eller parkskötsel. Många av dessa mer begränsade yrkesområden förutsätter körkort.
- I bilaga 1 finns en lista med ett 75-tal arbetsuppgifter som påträffats under kartläggningens gång och som skulle kunna vara en väg till arbetsmarknaden för elever på yrkesintroduktion. Flera av arbetsuppgifterna kommer från platsannonser utan krav på fullständig gymnasieutbildning.

Den andra frågeställningen i kartläggningen var: Vad kan försvåra respektive underlätta etablering på arbetsmarknaden för ungdomar som går yrkesintroduktion?

- Yrken eller branscher med strikta formella utbildningskrav (krav på fullständig gymnasieutbildning inom ett visst program) försvårar etablering på arbetsmarknaden för ungdomar som förvärvat sin yrkeskompetens på annan väg, såsom genom yrkesintroduktion. Det gäller framför allt yrken och anställningsformer (exempelvis yrkesintroduktionsanställningar) där utbildningskraven är kopplade till avtal, försäkringar eller statliga subventioner.
- Den generellt sett mycket tuffa situationen för ungdomar på arbetsmarknaden lyfts fram som en särskilt försvårande faktor för arbetsmarknadsetablering för unga utan fullständig gymnasieutbildning. Slutförd gymnasieutbildning ses som ett baskrav vid de flesta anställningar. Hittills ses inte yrkesintroduktionsprogrammen som jämförbara eller tydliga alternativ till de nationella programmen.
- Arbetsgivares inställning och attityd till vikten av formell gymnasieutbildning påverkar i hög utsträckning möjligheten för ungdomar utan fullständig gymnasieutbildning att etablera sig på arbetsmarknaden. Vissa arbetsgivare

anställer ungdomar som inte gått ett nationellt program för liknande arbeten som elever på nationellt program givet att de fått lära känna och testa eleven under praktik.

- Välstrukturerad praktik tillsammans med andra motivationshöjande och självförtroendestärkande insatser lyfts som framgångsfaktorer för yrkesintroduktionselevens (och andra elever som saknar gymnasieutbildnings) etablering på arbetsmarknaden. Det ger eleverna en chans att mogna och visa upp sitt kunnande och sin inställning för en arbetsgivare.
- En nära kontakt mellan lärare/medarbetare på yrkesintroduktion (eller andra verksamheter som ungdomen befinner sig i) och arbetsgivare är i sin tur en förutsättning för att få praktik och en chans att visa upp sig på arbetsmarknaden. Kontakten är sannolikt ännu viktigare för utslussning av elever med en brokig skolbakgrund än för utplacering av elever på nationella yrkesprogram.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Slutligen kan det vara värt att nämna att det hos många av de intervjuerna finns en oro för hur ett genomgången yrkesintroduktionsprogram kommer att värderas i jämförelse med yrkesexamen. För flera är det nytt att tona ner formella, kursstyrda utbildningsinslag och tidigt inrikta sig på arbetsmarknadsetablering. Hos flera av de tillfrågade skolorna finns fortsatt ett starkt fokus på att försöka få ”tillbaka” eleverna till ett nationellt program. Andra har valt att i stort sett helt fokusera på yrkesspåret och etablera nära kontakter med arbetsgivare och försöka hitta nischer och områden som kan passa för eleverna. Det blir spännande att framöver följa yrkesintroduktionsprogrammets utveckling och kopplingar till arbetsmarknaden. En personlig förhoppning är att arbetsgivare lokalt och regionalt kommer att se möjligheter att vara med att påverka innehållet i yrkesintroduktionen och på så sätt skapa en alternativ väg till arbetsmarknaden för elever på programmet.

KÄLL- OCH REFERENSFÖRTECKNING

- Arbetsförmedlingen - Information om arbetsmarknadsutbildningar:
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.46ccfec5127ddccce778000356/amu.pdf>
- Arbetsförmedlingen - Allmänt om arbetsmarknadsutbildningar: <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/Yrke-och-framtid/Arbetsmarknadsutbildningar.html>
- Arbetsförmedlingen, <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/Yrke-och-framtid/Arbetsmarknadsutbildningar.html>
- Arbetsförmedlingen - Om ungdomsgarantin: <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssookande/Stod-och-service/Fa-extra-stod/Ar-du-under-25-ar.html>
- Arbetsmarknadsdepartementet, Pressmeddelande 20 december 2013:
<http://www.regeringen.se/sb/d/18154/a/231187> (2013-01-09)
- Bemanningsföretagen Almega, 2012, *Jobbet i bemanningsbranschen – en studie av de bemanningsanställdas situation 2011/2012*, sid 8-9.
- Bemanningsföretagen Almega: <http://www.bemanningsforetagen.se/branschfragor/unga-i-bemanningsbranschen>
- Fastighetsanställdas förbund: Avtal om yrkesintroduktion mellan Almega Tjänsteförbunden Fastighetsarbetsgivarna och Fastighetsanställdas Förbund.
[http://www.fastighets.se/home/fast2/home.nsf/unidView/699ABDE192861466C1257C6E004E369C/\\$file/Yrkesintroduktion%20Fastighetsarbetsgivarna.pdf](http://www.fastighets.se/home/fast2/home.nsf/unidView/699ABDE192861466C1257C6E004E369C/$file/Yrkesintroduktion%20Fastighetsarbetsgivarna.pdf)
- Nordiska Kunskapsbanken: <http://www.kunskapsbanken.org> (2014-01-31)
- Nordiskt Valideringsforum: www.ocn.se (2014-02-07)
- Regeringen -Om yrkesintroduktionsanställning: <http://www.regeringen.se/sb/d/17361/a/2239499>
- Regeringen - Uppdrag till Arbetsförmedlingen om Industrins Yrkesår:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/94/16/d1ae1905.pdf>
- Teknikföretagen, Industrins Yrkesår:
<http://www.teknikforetagen.se/Documents/Utbildning/Folder%20Industrins%20Yrkesar%20130704.pdf>
- Teknikföretagen: Avtal om yrkesintroduktion mellan IF Metall och Teknikarbetsgivarna:
http://www.teknikforetagen.se/Documents/Arbetsratt/Avtal_om_yrkesintroduktion.pdf
- Unga in: <http://www.arbetsformedlingen.se/ungain> (2014-02-08)
- Unga Jobb: <http://www.ungajobb.se> (2014-02-08)
- Utbildningsdepartementet: *Uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion (U2013/3681/GV)*.

Jobsajter:

- www.arbetsformedlingen.se/platsbanken
www.careerbuilder.se
www.jobbporten.se
www.metrojobb.se
www.monster.se
www.vakanser.se

Muntliga källor

- 2014-01-09: Karin Törnquist, ESF-rådet.
2014-01-10: Camilla Halvarsson, Arbetsförmedlingen
2014-01-13: Eila Malmberg, Arbetsförmedlingen (Arbetsmarknadsutbildning)
2014-01-13: Susanne Zander, Tema Unga i Arbetet
2014-01-15: Lennart Åkerman, Arbetsförmedlingen (Yrkesintroduktionsavtal)

2014-01-29: Jenny Tägtström, Nordisk Kunskapsbank om avhopp (Nordiskt Vårhavscenter)

2014-02-05: Sirpa Survanto, Studie- och yrkesvägledare Enskede Gårds Gymnasium, Stockholm (YI)

2014-02-05: Bengt Nordin, Programutvecklare IM, Västermalmskolan Sundsvall

2014-02-05: Mikael Sundberg, Studie- och yrkesvägledare, Virginska Skolan, Örebro (YI)

2014-02-07: Carina Fahlgren, Rektor, Balderskolan, Skellefteå – med i projektet ”Unga In”

2014-02-07: Anneli Immerstrand, Studie- och yrkesvägledare, De La Gardiegymnasiet, Linköping

2014-02-07: Linda Wolf, Avdelningschef Edströmska Gymnasiet, Västerås (YI)

2014-02-07: Eva Sjöström, Centrum för Ungdomspraktik, Nyköping

2014-02-07: Terese Nyström, Ung Utveckling/Ungdomsslussen, Falun

2014-02-07: Lena Martinell Åkerblom, Informationsansvarig Bemanningföretagen

2014-02-11: Cecilia Karlström, Rektor, Navet, Nyköping (YI)

2014-02-11: Maria Ågren, Rektor, Väsby Introduktionsgymnasium

2014-02-12: Anna Malmström, Arbetsmarknadsdepartementet

2014-02-12: Kontakt med Bevakningsbranschens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (BYA)

BILAGA 1 – EXEMPEL PÅ ARBETSUPPGIFTER SOM KAN VARA MÖJLIGA FÖR ELEVER PÅ YRKESINTRODUKTION

Data och IT

Fibertekniker/Bredbandsinstallatör
Reparationstekniker
Supportfunktioner

Fordon

Bilvårdare/Bilrekonstruktörer
Fordonsmekaniker/Fordonstekniker (montering, produkttestning)
Hjulskiftare/däckmontör/däcktvätt (säsongspecifikt okt-nov och apr-maj)
Lackerare
Mekaniker – småmaskiner och mer begränsade uppgifter

Försäljning, kundtjänst och administration

Butiksmedarbetare
Enklare kund-/marknadsundersökningar (via telefon)
Kundtjänst
Medlemsvärvare (ofta s.k face-to-face eller via telefon)
Reception
Telefonförsäljare

Hotell, konferens, restaurang, servering och café

Arbete i storkök
Barista
Bartender
Cafévård
Croupier/Dealer (casino)
Diskare/"Köksnissar"/"Runners"
Eventmedarbetare (mässor)
Frukostvärdinna/frukostvärd
Hotellreception
Konferensvärd
Servitris/servitör

Hälsa, skönhet, vård och omsorg

Etniska/afrohår (flätning, löshår)
Fotvårdare
Gruppträningsinstruktör (gymna, aerobics, zumba, spinning etc.)
Ledare för barn- och ungdomsidrott
Nagelteknolog (manikyr/pedikyr)
Nanny/barnvakt
Personlig assistent
Personlig tränare
SPA-terapeut
Styling-/make-upartist/personal shopper

Styrketräningsinstruktör
Vårdbiträde (hemtjänst, äldreboenden)
Vårdare (exempelvis LSS-boende)

Jordbruk, djurvård, trädgård och skog

Avbytare
Bär-, frukt-, grönsaksplockare
Djurskötare
Djurmassör
Hundrastare/arbete på hunddagis
Hästkötare
Skogsplanterare
Trädgårdsskötsel (rensa ogräs, gräsklippning)
Zoohandlare

Städ och service

Fönsterputsare
Hemservice (ofta kombination städ, tvätt, strykning)
Städare/lokalvårdare

Transport, flytt, bud, gods, lager

Bud (kräver körkort/mopedkort)
Cykelbud
Godshantering/lagerarbetare
Lastare (exempelvis flyttfirmor)
Packpersonal (lager/industri)
Postsortering/brevbärare (ofta kombinerade tjänster)
Terminalarbetare (bagagehantering)
Tidnings-/reklamutdelning

Underhåll, fastighetsskötsel, bygg, teknik

Anläggningsarbetare
Fastighetsskötare/fastighetstekniker
Grovarbetare
Montör (ex. stängsel, monter, räcken, olika produkter)
Renhållningsarbetare
Rivare
Sanerare (ex. klotter)
Snöskottare
Ställningsbyggare
Vaktmästare/kyrk- eller skolvaktmästare (ibland ”junior”)
Återvinningsarbetare

Övrigt

Diversearbetare (exempelvis hos en församling eller ideell förening)
Parkeringsvakt
Spärrvakt (lokaltrafik)
Trafikvärd (exempelvis på flygplatser eller lokaltrafik)

Exempel på dokumentation av yrkeskunskaper utifrån skolans och elevens mål med utbildningen samt elevens individuella studieplan

BAKGRUND

Eleven är intresserad av arbete utomhus; växter, park och trädgård. Under en introduktionsperiod har eleven haft praktik inom kommunens parkförvaltning vilket förstärkt intresset för att arbeta inom trädgårdsbranschen. Studieplanen har därför utformats så att eleven kan nå de kunskaper som krävs för arbete med skötsel och underhåll av parker och andra utemiljöer. I detta exempel har eleven genomfört två år av sin 3-åriga utbildning. Studieplanen är ett levande dokument som ska följas upp och den har reviderats vid två tillfällen.

MÅL

Målet med elevens utbildning är att utveckla de kunskaper och förmågor som krävs för arbete med skötsel av utemiljöer. I elevens studieplan ingår därför ämnen och kurser som bidrar med kunskaper om mark, växter, växtmiljöer och teknik. Dessutom ingår kurser som bidrar till att eleven utvecklar förmåga att hantera och använda den tekniska utrustning som används inom skötsel och underhåll av utemiljöer.

Kunskaper om växter är centralt för allt skötselarbete och tre kurser i växtkunskap ingår i studieplanen. För att bli väl förberedd för arbete inom skötsel och underhåll av utemiljöer ingår kursen skötsel av utemiljöer – specialisering. Den läses två gånger med olika innehåll. Första gången läses kursen med inriktning mot parkmiljöer och andra gången med inriktning mot arbete på kyrkogård.

Förutom specifika yrkeskunskaper ska eleven utveckla mer generella förmågor som att ta initiativ och lösa problem på ett ansvarsfullt sätt. Eleven ska kunna planera och genomföra arbetsuppgifter samt bedöma arbetsresultat utifrån kvalitet, effektivitet och miljötänkande. Dessutom ska eleven utveckla praktiska färdigheter som kopplas till förståelse och reflektion. I utbildningen ska eleven ges möjlighet att ta ställning i etiska frågor och kunna omsätta sina ställningstaganden i praktisk handling. Utbildningen ska också bidra till kommunikations- och samarbetsförmåga, vilket krävs inom valt yrkesområde.

Stora delar av specialiseringskursen genomförs som apl i olika typer av verksamheter vilket ökar möjligheterna för eleven att utveckla generella kunskaper inom yrkesområdet för arbete med skötsel och underhåll i olika typer av utemiljöer.

Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa. I denna studieplan ingår arbetsmiljöfrågor i kursen naturbruk och i flera andra karaktärsämnen.

Individuell studieplan

<i>Huvudman</i> X		<i>Kommun</i> X
<i>Skolenhet</i> X		<i>Skolenhetskod</i> X
<i>Elevers namn</i> X		<i>Personnummer</i> X
<i>Skolform</i>	Gymnasieskola	
<i>Programtyp</i>	Introduktionsprogram	
<i>Program</i>	Yrkesintroduktion	
<i>Syfte</i>	Utbildningen syftar till etablering på arbetsmarknaden för arbete med skötsel och underhåll av parker och andra utemiljöer	
<i>Omfattning</i>	3 år	

<i>Läsår</i>	<i>Klass</i>	<i>Mentor</i>	<i>Studi vägskod</i>
2011/2012	IMYRK1	X	IMYRKNB
2012/2013	IMYRK2	X	IMYRKNB
2013/2014	IMYRK3	X	IMYRKNB

AVSLUTADE KURSER

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kursnamn</i>	<i>Poäng</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Kursstart</i>	<i>Kurslut</i>	<i>Anteckning</i>
Naturbruk	NAUNAU0	Naturbruk	200	C	120609	110915	120605	
Idrott och hälsa	IDRIDR01	Idrott och hälsa 1	100	A	130609	110915	130605	
Biologi – naturbruk	BIGMAN0	Marken och växternas biologi	100	E	130609	120820	130605	Större del skolförlagd
Växtkunskap	VÄXVÄK0	Växtkunskap- fasighetsskötsel	100	C	120609	110915	120605	Större del skolförlagd
Växtkunskap	VÄXVÄX01	Växtkunskap 1	100	C	121008	120402	121005	
Skötsel av utemiljöer	SKÖSKÖ0	Skötsel av utemiljöer	100	B	120609	110915	120605	Större del apl
Skötesel av utemiljöer	SKÖBEK0	Beskärning och trädvård	100	E	120609	120315	120605	
Odling	ODLTRÄ0	Trädgårdsodling	100	C	130609	120815	130605	

Summa **900**

PÅGÅENDE KURSER

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kursnamn</i>	<i>Poäng</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Kursstart</i>	<i>Kurslut</i>	<i>Anteckning</i>
Trädgårdsanläggning	TRDTRÄ01	Trädgårdsanläggning 1	100			130330		Större del apl
Växtkunskap	VÄXVÄX02	Växtkunskap 2	100			120315		
Naturbruksteknik	NABFOR0	Fordon och redskap	100			120930		Större del apl
Samhällskunskap	SAMSAM01a1	Samhällskunskap 1a1	50			130407		

Summa **350**

EJ PÅBÖRJADE KURSER

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kursnamn</i>	<i>Poäng</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Kursstart</i>	<i>Kurslut</i>	<i>Anteckning</i>
Naturbruksteknik	NABTRG0	Trädgårdsmaskiner	100			130820		
Skötsel av utemiljöer	SKÖSKÖ00S	Skötsel av utemiljöer- specialisering	100			130916		större del apl

Skötsel av utemiljöer	SKÖSKÖ00S	Skötsel av utemiljöer- specialisering	100	140401	större del apl
Naturkunskap	NAKNAK01a1	Naturkunskap 1a1	50	131007	
Summa			350		

AVSLUTADE GRUNDSKOLEÄMNINGEN

<i>Ämneskod</i>	<i>Ämnesnamn</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Start</i>	<i>Slut</i>	<i>Anteckning</i>
BI	Biologi	D	120315	120107	120315	
MA	Matematik	E	130609	120815	130606	
SV	Svenska	E	111220	110915	111220	
EN	Engelska	E	130609	120820	130605	

PÅGÅENDE GRUNDSKOLEÄMNINGEN

<i>Ämneskod</i>	<i>Ämnesnamn</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Start</i>	<i>Slut</i>	<i>Anteckning</i>
-----------------	------------------	--------------	--------------------	--------------	-------------	-------------------

EJ PÅBÖRJADE GRUNDSKOLEÄMNINGEN

<i>Ämneskod</i>	<i>Ämnesnamn</i>	<i>Betyg</i>	<i>Betygsdatum</i>	<i>Start</i>	<i>Slut</i>	<i>Anteckning</i>
-----------------	------------------	--------------	--------------------	--------------	-------------	-------------------

DELKURSER

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kursnamn</i>	<i>Kursstart</i>	<i>Kurslut</i>	<i>Anteckning</i>
-------------	----------------	-----------------	------------------	----------------	-------------------

PRAKTIK

Praktik – orientering för att hitta en inriktning på utbildningen. 4 dagar per vecka under 5 veckor i början höstterminen 2011. Praktiken genomförs inom kommunens parkförvaltning med arbetsuppgifter inom skötsel och underhåll av utemiljöer.

ANNAN YRKESUTBILDNING

ANDRA INSATSER SOM ÄR GYNNSAMMA FÖR ELEVENS KUNSKAPSUTVECKLING

Hälsofrämjande insatser.

POÄNGSAMMANSTÄLLNING

	<i>Elevens poäng</i>
Gymnasiegemensamma ämnen	200
Karaktärsämnen	1400
Summa	1600

Anteckningar

GYMNASIEINTYG

Datum för utfärdande

2013-06-09

Huvudman och skolenhet

Plats för logotyp

Sid nr (av antal sidor)

Antal bilagor ( )

Skolkod

Efternamn, tilltalsnamn	Personnummer
Introduktionsprogram	Studievägs kod
Inriktning	

Kurs	Kurskod	Betyg	Poäng	Markeringar	Övriga upplysningar
Biologi		D		GR	
Engelska		E		GR	
Matematik		E		GR	
Svenska		E		GR	
Idrott och hälsa, idrott och hälsa 1	IDRIDR01	A	100		
Naturkunskap, naturkunskap 1a1	NAKNAK01a1	E	50		
Samhällskunskap, samhällskunskap 1a1	SAMSAM01a1	E	50		
Biologi – naturbruk, Marken och växternas biologi	BIGMAN0	E	100		
Naturbruk, naturbruk	NAUNAU0	C	200		
Naturbruksteknik, fordon och redskap	NABFOR0	C	100		
Naturbruksteknik, trädgårdsmaskiner	NABTRG0	C	100		
Odling, trädgårdsodling	ODLTRÅ	C	100		
Skötsel av utemiljöer, skötsel av utemiljöer	SKÖSKÖ0	B	100		
Skötsel av utemiljöer, beskärning och trädvård	SKÖBEK0	E	100		
Skötsel av utemiljöer, skötsel av utemiljöer - specialisering	SKÖSKÖ00S	D	100		Parkmiljöer
Skötsel av utemiljöer, skötsel av utemiljöer – specialisering	SKÖSKÖ00S	D	100		Kyrkogård
Trädgårdsanläggning, trädgårdsanläggning 1	TRDTRÅ01	E	100		
Växtkunskap, växtkunskap 1	VÄXVÄX01	C	100		
Växtkunskap, växtkunskap 2	VÄXVÄX02	C	100		
Växtkunskap, växtkunskap - fastighetsskötsel	VÄXVÄK0	C	100		

Noteringar

Eleven har genomfört praktik, 20 dagar, inom kommunens parkförvaltning med arbetsuppgifter inom skötsel och underhåll av utemiljöer. Dessutom har omfattningen av det arbetsplatsförlagda lärandet uppgått till 20 veckor.

Yrkeskunskaper efter avslutad utbildning

- förmåga att utföra arbetsuppgifter inom skötsel och underhåll av utemiljöer
- kunskaper om mark, växter, växtmiljöer och teknik
- förmåga att hantera och använda den tekniska utrustning som används för skötsel och underhåll av utemiljöer
- kunskaper om växter omfattande sortiment växternas anatomi och fysiologi
- förmåga att ta egna initiativ och lösa problem som uppkommer i arbete med skötsel och underhåll
- förmåga att planera och genomföra arbetsuppgifter inom skötsel och underhåll av utemiljöer samt bedöma arbetsresultat utifrån kvalitet, effektivitet och miljötänkande.
- förmåga att ta del av information förmåga att arbeta serviceinriktat samt kommunicera och samverka med andra

Rektorns underskrift och namnförtydligande

Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F. GR anger grundskoleämne.

